



T.C.

AMASYA ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**FUTBOL TARAFTAR KİTLESİNİN FANATİKLİK VE SİBER
ZORBALIK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Seda SABAH

AMASYA

TEMMUZ 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**FUTBOL TARAFTAR KİTLESİNİN FANATİKLİK VE SİBER
ZORBALIK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Seda SABAH

AMASYA
TEMMUZ 2024

MUSTAFA ŞEREF PEHLİVANTÜRK tarafından hazırlanan “**FUTBOL TARAFTAR KİTLESİNİN FANATİKLİK VE SİBER ZORBALIK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile Amasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü **Beden Eğitimi ve Spor** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Seda SABAH

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Başkan: Prof. Dr. Soner ÇANKAYA

Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Doç. Dr. İlknur YAZICILAR ÖZÇELİK

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2024

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Neşe YAKŞI ŞAHİN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Amasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

01.07.2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecimde yaptığım araştırmalar, çalışmalar ve bu çalışmamda bana desteğini ve yardımını esirgemeyen bütün sorularıma yanıt veren ve yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Seda Sabah'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteklerini benden esirgemeyen hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi her türlü desteğini gösteren, her zaman yanımda olan kardeşim Hamdi Madenoğlu'na da teşekkür ediyorum. Bu süreçte yanımda olan bütün arkadaşlarıma teşekkür etmek isterim. Her türlü yardıma koşan bana olan desteklerinden onur ve mutluluk duyduğum kuzenlerim Yunus Emre ve Ömer Faruk Çeker'e sonsuz teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen, hayatımın her anında yanımda olan maddi manevi her türlü yardımda bulunan ve değerli hissettiren başta annem Reyhan, babam Engin ve ablam Elif Sare Pehlivan Türk'e bir ömür boyu teşekkür etmek isterim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1. 1. Problem Durumu	2
1. 1. 1. Problem cümlesi	2
1. 1. 2. Alt problemler.....	2
1. 2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1. 3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
1. 4. Araştırmanın Varsayımları	3
1. 5. Araştırmanın Sınırlıkları	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2. 1. Futbol.....	5
2. 1. 1. Futbol taraftarlarının oluşumu	6
2. 1. 2. Taraftarların takımları ile özdeşleşmeleri	7
2. 1. 3. Taraftar modelleri.....	7
2. 1. 3. 1. Geçici taraftar	8
2. 1. 3. 2. Yerel taraftar	8
2. 1. 3. 3. Sadık taraftar	8
2. 1. 3. 4. Seyirci	8
2. 1. 3. 5. Holigan	9
2. 1. 3. 6. Fanatik	9
2. 2. Zorbalık	10

2. 2. 1. Fiziksel zorbalık	11
2. 2. 2. Sözel zorbalık	11
2. 2. 3. Psikolojik zorbalık	11
2. 2. 4. Cinsel zorbalık.....	11
2. 2. 5. Siber zorbalık	12
2. 2. 5. 1. Siber zorbalık türleri	12
2. 3. Sporda Zorbalık	13
2. 3. 1. Sporda siber zorbalık	13
3.GEREÇ VE YÖNTEM	15
3. 1. Araştırma Modeli.....	15
3. 2. Evren Örneklem	15
3. 3. Veri Toplama Araçları	15
3. 3. 1. Demografik bilgiler.....	15
3. 3. 2. Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği	15
3. 3. 3. Spor seyircisinin siber zorbalık davranışları ölçeği.....	16
3. 4. Verilerin Analizi.....	16
3. 4. 1. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları.....	17
4. BULGULAR.....	18
4. 1. Taraftar Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	18
4. 2. Cinsiyete Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	19
4. 3. Medeni Duruma Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	20
4. 4. Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranışları Düzeyleri.....	20

4. 5. Gelir Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	21
4. 6. Taraftar Grubuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	22
4. 7. Takım Tutma Sebebine Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	22
4. 8. Maçları Takip Etme Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri	23
4. 9. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri	24
4. 10. Katılımcıların Yaşı ile Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranışları Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Tablosu	25
4. 11. Katılımcıların Futbol Taraftarı Fanatiklik Durumlarının Siber Zorbalık Davranışına Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	25
5. TARTIŞMA	26
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	32
KAYNAKLAR	38
EKLER.....	44
EK-1. Etik Kurul Raporu	45
KİŞİSEL BİLGİLER.....	47

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Katılımcıların Ölçek Maddelerine Verdikleri Cevaplara Ait İç Tutarlılık Katsayıları.....	17
Tablo 4. 1. Taraftar Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları.....	18
Tablo 4. 2. Cinsiyete Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	19
Tablo 4. 3. Medeni Duruma Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	20
Tablo 4. 4. Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	20
Tablo 4. 5. Gelir Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	21
Tablo 4. 6. Taraftar Grubuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	22
Tablo 4. 7. Takım Tutma Sebebine Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri.....	22
Tablo 4. 8. Maçları Takip Etme Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri	23
Tablo 4. 9. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri	24
Tablo 4. 10. Katılımcıların Yaşı İle Futbol Taraftarı Fanatiklik Ve Siber Zorbalık Davranışları Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Tablosu.....	24
Tablo 4. 11. Katılımcıların Futbol Taraftarı Fanatiklik Durumlarının Siber Zorbalık Davranışına Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	25

ÖZET

FUTBOL TARAFTAR KİTLESİNİN FANATİKLİK VE SİBER ZORBALIK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

Amasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz/2024
Danışman: Doç. Dr. Seda SABAH

Bu çalışma, futbol taraftar kitlesinin fanatiklik ve siber zorbalık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2023–2024 futbol sezonunda yer alan Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Trabzonspor takımlarını destekleyen futbol seyircileri oluşturmakta olup, örneklem grubu 390 takım taraftarı kapsamındadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği” ve “Spor Seyircisinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği” kullanılmıştır. Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS 26.0 V istatistik paket programda yapılmıştır. Çalışmada, eğitim durumu ve takım tutma sebebine göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Öte yandan cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, maçları takip etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, erkeklerin kadınlara göre hem fanatiklik seviyelerinin hem de zorbalık davranış puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Taraftar grubunda yaş arttıkça siber zorbalık azalırken; fanatiklik düzeyinde aynı şekilde azalma olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra yüksek gelire sahip olan bireylerin fanatiklik seviyeleri ve zorbalık seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Maçları stadyumdan takip eden taraftar kitlesinin fanatiklik düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; stadyum, bilgisayar ve tableten takip eden kitlenin ise siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlaveeten X’i kullanan taraftar kitlesinin siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; Facebook kullanıcıların ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında genç taraftarlar için siber zorbalık konusundaki farkındalığı artıracak eğitimler ve seminerler verilebilir. Siber zorbalık davranış düzeylerinin yüksek olduğu X kullanıcılarına yönelik, sosyal medyada nezaket ve empatiyi teşvik eden kampanyalar düzenlenebilir. Bu kapsamda çalışma yürütecek olan araştırmacıların daha derinlemesine bilgi edinmek amacıyla karma çalışmalar yürütmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Fanatiklik, Futbol, Siber zorbalık, Taraftar

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FANATICISM AND CYBER BULLYING LEVELS OF FOOTBALL FAN MASSES

Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

Amasya University, Institute of Health Sciences

Department of Physical Education and Sports Teaching, Master's Degree, July/2024

Supervisor: Assoc. Dr. Seda SABAH

This study aims to examine the relationship between fanaticism and cyberbullying levels among football fans. For this purpose, the relational survey model, one of the quantitative research methods, was used in the study. The population of the research consists of football spectators supporting the Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, and Trabzonspor teams during the 2023–2024 football season, and the sample group includes 390 team supporters. The "Football Fanaticism Scale" and the "Sports Spectator Cyberbullying Behaviour Scale" were used as data collection tools in the research. All statistical calculations were performed using the SPSS 26.0 V statistical package program. In the study, no statistically significant differences were found between the total scores and sub-dimension total scores of the football fanaticism and cyberbullying behaviour scales according to education level and reason for supporting a team. On the other hand, statistically significant differences were found according to gender, age, marital status, income level, and following matches. It was determined that men have higher levels of fanaticism and bullying behaviour scores compared to women. While cyberbullying decreases as age increases among the fan group, fanaticism levels also decrease in the same manner. Additionally, individuals with higher incomes were found to have higher levels of fanaticism and bullying. The highest levels of fanaticism were found among fans who follow matches from the stadium, while those who follow matches from the stadium, computer, and tablet had the highest levels of cyberbullying behaviour. Furthermore, it was found that fans using platform X had the highest levels of cyberbullying behaviour, while Facebook users had the lowest levels. In light of all this information, training and seminars to increase awareness about cyberbullying can be provided for young fans. Campaigns promoting kindness and empathy on social media can be organized for X users, who exhibit high levels of cyberbullying behaviour. It is recommended that researchers conducting studies in this context use mixed methods to gain more in-depth information.

Key Words: Fanaticism, Football, Cyberbullying, Fans

1. GİRİŞ

Futbol herkes tarafından bilinen bir spor branşıdır. Aynı zamanda futbol toplumun her kesimi tarafından takip edilen bir branştır (Öntürk ve ark., 2019).

Futbol branş olarak toplumda farklı bir yere konmaktadır. Öncelikle halk içerisinde yer etmiş bir spordur. Bireysel branşlarla karşılaştırıldığında empati duygusu daha fazladır. Bireysel branşlara kıyasla futbol takımlarıyla özdeşleşmenin daha basit olduğu görülmektedir, taraftarlar için tutku ve coşku hissi etkilidir. Bireylerin güzel vakit geçirdiği aynı zamanda da başarılı olduğu bir branş olarak diğerlerinden farklıdır (Boniface, 2007 aktaran, Zelyurt, 2019).

Günümüzde futbol, yalnızca bir oyun değildir. Oyun olmasının yanı sıra popüler kültürü derinlemesine incelemek için yardımcı olan aracı görevindedir. Futbolu iyi bir şekilde incelemek ve çözümlemek, içinde bulunduğumuz zamanı ve toplumu daha iyi bir şekilde anlamamıza olanak sağlayacaktır. Hiçbir branş her ülkenin benimsediği ve ülkenin kültürünü ifade eden evrensel referans olma konumuna ve önemine erişememiştir (Talimciler, 2006).

Taraftarlık; bir fikirden, bir kulüpten, bir görüşten ya da bir kişiden yana olmak, onunla aynı düşünceye sahip olmak şeklinde adlandırılmaktadır öte yandan spor taraftarlığı ise sporla ilgili meselelere hayranlık seviyesinde bağlılık duyma şeklinde ifade edilir (Argan ve Katırcı, 2002 aktaran Kılıç, 2020).

Futbolda fanatizm kişinin destekçisi olduğu kulübe doğruyu yanlış düşünmeden körü körüne bağlılık sergilemesi olarak ifade edilir. Sosyal medya aracılığıyla toplanan kulüp destekçileri yaptıkları olumsuz paylaşımlar ve kötü söylemler yüzünden kıyasıya eleştirilmektedir. Bilhassa futbol karşılaşmalarının ardından yapılan paylaşımlara bakıldığında cinsiyetçi, dışlayıcı ve hor görücü tabirler sebebiyle “dijital linç” adı altında yer alan birçok eleştiriler görülmektedir (Sadakoğlu ve ark., 2020).

Bunları ele alarak futbol taraftarlarının yaptıkları paylaşımlar ve söylemler incelenmeli taraftar modelleri belirlenmeli ve bu modellerden fanatiklik kapsamında olan taraftarlar bilinçlendirilerek taraftarlık olgusu daha sağlıklı bir hale getirilmelidir. Düşünüldüğünde yaptığı paylaşımları, söylemleri ve tavırları taraftarlık adı altında normalleştirerek uygulamaya devam eden bireyler, yapılan incelemeler sonucunda taraftarların yüzde kaçını kapsadığı çoğunlukla hangi gruplarda ya da yaş aralığında olduğu belirlenerek sergiledikleri davranışların taraftarlık olmadığı ifade edilip kişilere bilinçli bir şekilde doğru taraftarlık

olgusu aşılmalıdır. Bu bağlamda, futbol taraftarlarında görülen olumsuz davranışların (şiddet, zorbalık vb.) azaltılması ve bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, futbol taraftar kitlesinin fanatiklik düzeylerinin belirlenmesinin ardından bu düzeyin siber zorbalığa olan etkisini incelenmesi amaçlanmaktadır.

1. 1. Problem Durumu

Futbol taraftarlarının taraftarlık düzeyleri doğrultusunda aşırıya kaçarak kendilerini fanatik ya da takımına adanmış taraftar olarak sınıflandırarak nefret söylemleri, tribünlerdeki tezahüratlar, pankartlar, şiddet eğilimleri, sosyal medya aracılığıyla yapılan küçük düşürücü paylaşımlar, saldırgan söylemler sporun amacından sapmasına sebep olarak futbolun farklı bir boyut kazanmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle 2023–2024 sezonuna bakıldığında takım yöneticileri, taraftarlar, kulüpler, sporcular arasında çıkan çatışmalar sporda istenmeyen olaylara neden olmuştur. Öte yandan yapılan paylaşımlar, yazılı ve görsel medyada çıkan haberler bu durumu etkilemekle birlikte; medyada sporun paydaşları arasındaki gerilimi tetikleyen etmenler arasında yer almıştır. Literatüre bakılarak bu alanda yapılan çalışmalar incelenmiş hem fanatiklik hem de siber zorbalık kısmında yürütülen araştırmaların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla yürütülen bu çalışma sonuçlarının mevcut problemlere ilişkin çözüm önerileri sunacağı düşünülmüştür.

1. 1. 1. Problem cümlesi

Araştırmada “Futbol taraftarlarının fanatiklik düzeyi nedir?”, “Futbol taraftarlarının siber zorbalık düzeyi nedir?” ve “Futbol taraftarlarının fanatiklik düzeyi ve siber zorbalık düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?” soruları tez çalışmasının problem cümlelerini oluşturmaktadır.

1. 1. 2. Alt problemler

Çalışma, nicel araştırma modelinde olup araştırmaya ait alt problemler aşağıda tanımlanmıştır.

- ✓ Futbol taraftarlarının fanatiklik düzeylerini; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyleri, tuttuğu takımı seçme nedeni, maçları izlediği yer, kullandığı sosyal medya platformu ve tuttuğu takım etkilemekte midir?

- ✓ Futbol taraftarlarının siber zorbalık düzeylerini; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyleri, tuttuğu takımı seçme nedeni, maçları izlediği yer, kullandığı sosyal medya platformu ve tuttuğu takım etkilemekte midir?

1. 2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Futbolun paydaşlarının özellikle taraftar kitlesinin birbirlerine karşı sergiledikleri davranışların sporun içeriğine yakışmadığı ve aykırı olduğu açıktır. Nitekim medyada rakip takım taraftarlarının bu olumsuz davranışlarının tetiklenmesi sürecinde oldukça etkilidir. Ayrıca taraftar kitlesinin olumsuz davranışlarına (kötü söylemler, tehdit vb.) sosyal medyada birçok platformda rastlanmaktadır. Yaşanılan bu olumsuz durumlar sporun amacından sapmasına ve topluma kötü örnek olmasına sebep olmaktadır. Toplumun huzurunu bozan, etik ve ahlaki değerlere hiçbir şekilde uymayan bu davranışları engellemek ve taraftarları bilinçlendirmek elzemdir. Dolayısıyla araştırma futbol taraftarlarının; fanatiklik ve siber zorbalık düzeylerinin tespit edilmesi ve bu düzeyler arasında bir bağlantı olup olmadığını inceleme amacı taşımaktadır.

1. 3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, Türkiye'de bulunan futbol kulüplerinin (Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Trabzonspor) taraftarlarının fanatiklik ve siber zorbalık düzeyleriyle arasında bir bağlantı olup olmadığını incelemek için nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgiler” ikinci bölümünde ise Taşmektepligil, Çankaya ve Tunç (2015) tarafından geliştirilen “Futbol Taraftarları Fanatiklik Ölçeği” yer almaktadır. Ölçek 13 maddeden oluşmakta olup, 4’lü likert (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=katılıyorum, 4=kesinlikle katılıyorum) tipindedir. Üçüncü bölümde ise Karaca (2019) tarafından geliştirilen “Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği” yer almaktadır. Ölçek 8 maddeden oluşmakta olup, 5’li likert (1=asla yapmam, 2=yapmam, 3=kararsızım, 4=yaparım, 5=her zaman yaparım) tipindedir.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmaya katılan futbol taraftarlarının kendi istekleri doğrultusunda araştırma sorularına dürüst ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

- Araştırmanın bilgi toplama formlarının araştırmanın amacına hizmet ettiği varsayılmıştır.

1. 5. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırma, Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor futbol taraftarları ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma 2023-2024 yılı arasında sınırlandırılmıştır.



2. GENEL BİLGİLER

2. 1. Futbol

Yaşamın her alanında farklılıkları olan, farklı kazançlar elde eden, farklı yaşlardaki insanların ortak paydası bazı zamanlarda da ince çizgisidir futbol. Örneğin bir ailede dünyaya yeni gelen çocuğa bile takım seçtirmeye çalışılır, ilk adımlarını attığı zaman önüne koyulan şeylerden birisidir top. Çocuğun önüne koyulan top aslında çok basit ama düşünüldüğünde o çocuğun her şeyi olabilecek ve hayatına dair anlamlı duygular kazanabileceği nesne haline gelebilir. Tarihin en başlarından günümüze kadar yuvarlanan maddeler bir oyun ve sporda kullanılan araçlar şeklinde insanların hayatında yer almıştır. Şimdilerde de ismini top olarak adlandırdığımız küre ya da elips görünümünde olan topla yapılan farklı spor dalları vardır. Fakat top ile yapılan branşlar konuşulduğunda çoğu zaman akla ilk olarak gelen şey futboldur (Aladanlı ve Çördük, 2009).

Günümüzde en çok dikkat çeken spor branşlarından biri olan futbolun, tarihte kim tarafından, nerede ve ne zaman bulunduğu kesin olarak bilinmese de, milattan önceki zamanlarda çoğu toplum tarafından uygulandığı; Türk, Mısır, Çin ve Japon'a ilişkin bulunan duvar çizimleri ve kaydedilmiş kaynakların araştırılması sonucunda ulaşılmıştır. İncelenen bu kaynaklar futbolun, M.Ö. 5000-2500 tarihleri içinde Çin'de ve ona yakın zamanlarda Mısır'da oynanmaya başlandığını göstermektedir. Bu spor dalı, uygulandığı mekânın coğrafik durumu ve uygulayan insanların inançları doğrultusunda değişikliklere neden olmuştur (Tazegül, 2017).

Türk tarihine baktığımızda ise futbol "Tepük" adıyla karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı zamanlarında ise futbol Müslüman kesime yasak olarak ilan edilip yalnızca gayrimüslim kişiler tarafından oynanmasına müsaade edilmiştir (Erdoğan, 2008).

Futbolu uygulayan ilk Türk ise İzmir'de İngilizlerle birlikte 1898 tarihinde Selim Sırrı Tarcan'dır. Fakat Selim Sırrı Tarcan ilk Türk futbolcusu değildir. İlk Türk futbolcusu Fuat Hüsnü Bey'dir. Fuat Hüsnü Bey futbolu İstanbul'da İngilizlerden görüp merak edip, sonrasında çevresindeki insanları teşvik ederek ilk Türk futbol takımını kurmuştur (Aladanlı ve Çördük, 2009).

Ülkemizde ise futbolun ilk adımları 19. Yüzyılın son zamanlarında uygulanmıştır. Osmanlı çağında Selanik'te başlayan futbol, gün geçtikte Bornova'ya dek gelmiştir. İlk futbol kulübü İngilizler tarafından İzmir'de açılmıştır. Sonrasında ise İstanbul'a ulaşan bu spor dalı, Kadıköy ve Moda taraflarına kadar etkisini alarak tüm insanların dikkatini

üzerinde toplamayı sağlamıştır. Türkiye’de futbolun her şeyiyle gelişmeye ve oturmaya başlaması ise 1908-1923 tarihleri arasında olmuştur (TFF).

İkinci meşrutiyetin ardından oluşan özgürlük ortamında yeni takımlar oluşmuştur. Bu sırada Türk kulüpleri de temellerini oluşturmuştur. İstanbul’dan sonra İzmir, Ankara, Bursa, Eskişehir, Trabzon ve Adana illerinde futbolun temelleri hızlı bir biçimde oluşmaya başlamıştır. Bu süreçte bazı organizasyonların yapıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları Cuma Ligi, Pazar Ligi ve İstanbul Şampiyonluğu ligi olmuştur. Ardından görülen savaşlar sebebiyle futbol takriben 11 yıllık bir duraksamaya uğramıştır (TFF).

Futbolun, seyir açısından diğer branşlara kıyasla daha çok izleyici kitlesine ulaşma ve toplumu farklı şekillerde etkileyerek insanlar üzerinde farklı duygular uyandırması, ortak paydalarda buluşturması sebebiyle diğer branşlara göre bazı farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Psikolojik yönden incelendiğinde ise, izleyici kitlesinin gündelik yaşamlarını bir kenara bırakıp, farklı bir karaktere bürünerek bu etkinliklere katıldığı görülebilir. Bundan dolayı farklı karakterlere bürünerek katıldıkları bu toplu etkinliklerde kalabalığın da etkisine girerek kendisini kaybedip, farkında olarak veya farkında olmadan sergilediği davranışların içinde olduğu bir alan olmaktadır (Öner ve Cerrahoğlu, 2023).

2. 1. 1. Futbol taraftarlarının oluşumu

Futbol çok sayıda ortak noktası olan, bir branş olması dışında çok önemli iki unsura sahiptir. Bu unsurlar futbolcu ve taraftar olarak ifade edilebilir. Bu branşta nasıl futbolcu olmadan futbol olmaz ise, taraftar kitlesi olmadan da futbolun olmayacağı ifade edilmektedir (Gülşen, 2022). Taraftar sözcüğünün tanımına bakıldığında sporu yapan kişileri ya da o kişileri destekleyen kişilerin bağlı oldukları bayrağa, renklere ve kulübe bağlı kişiler olarak ifade edilmektedir (TDK).

Taraftar sözcüğü kullanıldığında akla gelen terimler farklı boyutlar içerisinde seyirci, holigan ve fanatiktir.

Taraftarlar; kendilerini ait hissettikleri kulüplere olan yakınlıkları, o kulüple bütünleşmeleri ve onlara olan hayranlıklarından dolayı kendilerini o kulübe adanmış ve bağlanmaları açısından bu özelliklere sahip kişiler tarafından oluşmaktadır (Bozyiğit ve Doğan, 2018).

Taraftarlar takıma olan ilgi seviyelerine göre ayrı şekillerde sınıflandırılırsalar da esas olarak bir takımı destekleyen birey olarak ifade edilmektedir (Kozok, 2023). Her açıdan her yerde büyük bir ehemmiyete sahip olan taraftar, bilhassa spor dünyasında takımın moralini

ve güdülenmesini yükseltmek anlamında oldukça önemli ve farkındalık yaratan bir konuma sahiptir (Mutlu ve Şahin, 2014).

2. 1. 2. Taraftarların takımları ile özdeşleşmeleri

Özdeşleşme, büyüme yaşındaki kişilerin toplum içerisinde aitlik hissetmek ve kimlik kazanmak için birincil çevresini model olarak görmesi ile ortaya çıkar. Bu kişiler anne, baba ve yakın çevresidir (Acet, 2005). Takımla özdeşleşme görüşü ise bireylerin diğer kulüp üyeleri ile ilişkisinin olması, buna bağlı olarak da kulüp ile psikolojik ve sosyal bir ilişkinin olması biçiminde ifade edilir (Funk ve James, 2001).

Başka bir tanımda ise takımla özdeşleşme tanımı; taraftarı olduğu kulübün kazanması ya da kaybetmesi bireyin bireysel zaferi olarak adlandırılmaktadır (Ashforth ve Mael, 1989).

Sporda özdeşleşme seviyesi erken yaşta daha rahat basit bir biçimde olmaktadır. Başlangıçta bireyin bir kulübün taraftarı olmasının sebepleri olarak kişinin kendi rolünü bulmak için çabalaması olarak ifade edilmektedir (Acet, 2005). Kişi rolünü bulup bir kulübün taraftarı olduktan sonra ise kendisini o kulübün bir parçası olarak görmekte ve bu ilerleyiş büyüklüğüne göre fanatizme kadar ulaşmaktadır (Karatopak, 2018).

Erken yaştaki kulüp destekçileri, değer verdiği takımın ya da o takımdaki oyuncunun posterini odasına yapıştırır. Bu taraftar, destekçisi olduğu kulübün ve o kulüpteki oyuncunun hareketleri ile tavırlarını kendisine model olarak onun gibi davranmaya başlar. Şahsını o takımla bütünleştirir. Hatta bütünü olduğu kulübe yazılan ya da söylenen kötü söylemleri kendisine söylenmiş gibi düşünür; kulübün kaybetmesini, kendi yenilgisiymiş gibi algılar (Baş, 2008).

Kulüp destekçileri özdeşleşme seviyelerine bakılarak düşük, orta ve yüksek seviye şeklinde üç grupta ele alınmıştır. Düşük seviyede özdeşleşen destekçilerin diğer seviyelere göre daha çok keyif aldığı ve bu kişiler için maçın eğlence yönünün daha önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Orta seviyedeki kişilere bakıldığında, bu kişilerin taraftarı olduğu kulübün armasını ya da renklerini barındıran kıyafetleri giymeye meyilli olduğu görülmüştür. Son olarak yüksek seviyede özdeşleşen destekçiler incelendiğinde, ellerinde olan imkanları doğrultusunda maddi ve manevi yönden özlerini taraftarı oldukları kulübe bağladıkları görülmüştür (Sutton, 1997).

2. 1. 3. Taraftar modelleri

Taraftarlar futbol kulüpleri ile kurdukları ilişkiye göre 6 gruba ayrılır;

2. 1. 3. 1. Geçici taraftar

Taraftarı olduğu kulübün galibiyeti ya da mağlubiyeti taraftarlığının etkilendiği yöndür. Taraftarı olduğu kulübün galibiyeti sonrası biz galip geldik diyerek birleştirici bir tavır sergilerken, kulüp mağlup olduğunda kendisini bir kenarda tutarak onlar mağlup oldu söyleminde bulunur. Bu taraftarlıkta bağlılık yoktur.

2. 1. 3. 2. Yerel taraftar

Dünyaya geldiği ya da büyüdüğü coğrafyadaki kulübün destekçisi olan kişilerdir. Yerel taraftar il değişikliği yaptığında ya da taraftarı olduğu kulüpteki desteklediği oyuncunun transferi gerçekleştiğinde kulüp ile olan ilişkisini kesebilmektedir.

2. 1. 3. 3. Sadık taraftar

Diğer ismi adanmış taraftarlık olan sadık taraftarlar için herhangi bir mekân ya da sınır zamanlaması yoktur. Geçici ve yerel taraftarlığa kıyasla ayrı bir tutku söz konusudur. Sadık taraftar galip de gelse mağlup da gelse taraftarı olduğu kulübe olan bağlılığını yitirmez hatta daha da güçlendirir (Argan ve Katırcı, 2018 aktaran Sever, 2020).

2. 1. 3. 4. Seyirci

Seyirci; herhangi bir durumu gören, seyreden birey, eğlenmek amacıyla olayı izleyen kişi (TDK) olarak tanımlanmaktadır.

Seyirciyi diğer taraftar modellerinden ayıran bazı özellikler vardır. Seyirci yalnızca izleyen ve araştıran bireylerdir, diğer taraftar modellerinin ise coşkulu ve vefalı bireyler olduğu söylenmektedir (Sloan, 1989 aktaran Salman, 2008).

Stadyumları maçları seyretmeye gelen kulüp destekçileri seyirci olarak adlandırılırken, destekçisi olduğu kulübü o kulübün sahadaki oyuncularını gibi 90 dakika boyunca destekleyen ve sesleri gidene kadar tezahürat yaparak takımlarını destekleyen kişileri ise taraftar olarak ifade edilmiştir (Tüzün, 2018).

Seyirciler, taraftarı oldukları kulübün maçlarını kendilerine sosyal bir faaliyet yani bir hobi şeklinde takip ederler. Taraftarı oldukları kulüp ile olan bağları maçın başlangıcından maçın sonuna kadardır ve toplum içindeki yaşamlarında ehemmiyetli bir yerde değildir. Bu kişiler futbolu yalnızca spor olarak seyrederler, yalnızca çevrelerindeki kişiler tarafından sorulduğunda cevaplamak için bir kulübün seyircisidirler. Stadyumlarda yapılan tribün

aktivitelerine katılım sağlamazlar. Taraftarı oldukları kulüp maçı kazandığında mutluluğa ortak olsalar da takımları kaybettiğinde negatif duygular beslemezler (Soyvural, 2023).

2. 1. 3. 5. Holigan

Kendisini fanatizmden besleyen, ölçsüz tavırlar sergileyen etrafına hasar verme yöneliminde olan taraftar (TDK) şeklinde ifade edilmektedir.

Holigan davranışlar sergileyen bireylerin yaygın nitelikleri; şiddete yönelimli, etrafına hasar verebilme, toplumdan kaçan, yaptığı şeylerin sonunda ne olacağını düşünmeyen, mesuliyetlerinin farkında olmama, talimatlara uymama, kavga çıkarmaya yatkın olma gibi örneklendirilebilir (Gültekin, 2008).

Holigan tavır sergilemenin sebepleri incelendiğinde, taraftarlık başlığı altında futbolu bahane ederek toplumsal reaksiyonların ifade edildiğini bildirmek muhtemeldir. Buna bağlı olarak futbolu sadece spor olarak değil sosyolojik olarak da araştırmak bu bakımdan büyük öneme sahiptir (Ayan, 2006).

2. 1. 3. 6. Fanatik

Herhangi bir takıma gruba yüksek seviyede ait hisseden birey (TDK) fanatik olarak adlandırılmaktadır.

Takımlarını destekleyen kişilerin takımlarına yönelik ilgi ve alakalarında ölçsüz davranarak aşırı derecede ilgi ve çaba gösterme durumları doğrultusunda fanatizm kavramı ortaya çıkmıştır (Göksel ve Kul, 2020).

Fanatik kişiler stadyuma taraftarı olduğu takımın bayrağını eline almış onu benimsemiş bir biçimde, yüzü taraftarı olduğu takımın renklerine boyanmış şekilde gelir. Fanatik kişilerin zevk duyduğu şey taraftarı olduğu takımın kazanmasından çok rakibinin tuttuğu takım karşısında yenilgiye uğramasıdır. Kişinin kendisinde olduğu veya olmasını istediği başka hedefleri olan fikirlere, yüksek düzeyde fikir ve ideolojileri benimsemesinden dolayı ortaya fanatizm çıkmaktadır. Fanatizm bireyin, manevi ve fiziksel bütünlüğüne hasar verici saldırganlık davranışları şeklinde değişmesi hususunda bireye ve bireyin içerisinde olduğu duruma ilişkin faktörler belirleyicidirler (Ayan, 2006).

Fanatizm ifadesi spor bölgelerinde karşımıza çıktığında ise, toplum açısından negatif sonuçları olan karşılaştığımız toplumsal bir sorundur. Bu problem, fanatiklik kavramının belli takım veya oyuncuya karşı olumlu yönde duygulardan dolayı olabileceği gibi, olumsuz

yönde duygular beslemekten dolayı da ortaya çıkabilmektedir (Alqmase ve ark., 2021 aktaran Doğaner ve ark., 2021).

Fanatik takipçilerin evleri gibi olan stadyumlar; taraftar için oynayan oyuncular, takımı yöneten direktörü, mücadelesi ile futbola anlam kazandıran, şahsını da oyunun özüne katarak var oluşsal bir bütün haline getiren, birey ve ortam arasında bir bağ oluşturduğu, aidiyet duygusunun geliştiği ayrı bir ortamdır (Eker, 2010).

Taraftarı oldukları kulüplerle bağlarını en üst düzeye çıkarmış kişiler, kulüpleri yenilgiye uğradığında bütünleşmeden dolayı kendileri de yenilgiye uğramış gibi hissetmekte ve üzüntüye uğramaktadırlar. Bu yaşanan duygu durumu, sporda görmek istemediğimiz şiddet ve saldırgan tavırların görülmesine neden olmaktadır (Ekinci, 2018).

Fanatiklik duygusuna bürünmüş kişilerin özünde şiddeti barındırdığı ve saldırgan tavırlar sergileyebileceği tahmin edilebilir. Bu bireyler statlara gitmeden önce hazırladıkları sloganlar ve pankartlarda gördüğümüz ‘Uğrunda ölürüz’ ve ‘Senin için ölürüz’ gibi yazılar, sloganlar hazırlayarak stadyumlarda bu yazıları göstermekte ve söylemektedirler. Nitekim bu durum kişinin mevcut saldırganlığını ortaya çıkarmaktadır. Futbolda kuralların her şeyiyle açık bir şekilde belirtilmesi ve bilinmesine rağmen verilen kararların doğruluğuna bakılmaksızın taraftarı olduğu kulübün lehine olup olmadığına bakılmaktadır. (Pehlivan, 2003 aktaran Gültekin ve Soyer, 2008).

2. 2. Zorbalık

Zorbalık tanım olarak baskın bir bireyin kendisine kıyasla çekingen bireye karşı bilerek ve istemli bir şekilde sürekli olarak yaptığı ruhsal, zihinsel ya da sosyal ortamına hasar verme amacı olan davranışları ve ifadeleri içeren tavır olarak ifade edilmektedir (Gürhan, 2017).

Zorbalık; bireyin farklı bir birey tarafından mağdur seçilip bireye kötü söylemlerde bulunulması, tehdit edilmesi ve fiziksel olarak zarar vermeyi de kapsayan davranışlar sergilemesidir (Baştürk, 2020 aktaran Boyar, 2023).

Zorbalık, her geçen gün yüz milyonlarca kişinin yaşamını direkt olarak etkileyen karışık bir durumdur (Volk ve ark., 2014). Zorbalık, kişilerin spor bölgelerinde hissettiği davranış biçimlerini ve toplumsal bağlarını yani spor yaşamlarını negatif yönde işlemektedir (Karaca, 2020).

Zorbalık başlığının açıklandığı ilk zamanlarda 25 yaşında küçük genç erkek bireylerin çevrelerine karşı agresif tavırlarını açıklamak için kullanıldığına rastlanmaktadır. Lakin

sonrasında kadınları da bu tanıma dahil ederek tanım genişletilmiş; bedensel, sözlü ve dolaylı şiddet halleri de zorbalığın içine girmiştir (Cowie ve Jeniffer, 2008 aktaran Çelik ve Demir 2016).

Zorbalık kendi içerisinde de alt dallara ayrılmaktadır. Bunlar fiziksel, sözel, psikolojik, cinsel ve siber zorbalık olarak adlandırılır.

2. 2. 1. Fiziksel zorbalık

İncelenmesi en basit olan zorbalık çeşididir. Fakat ifade edilen zorbalık hareketleri arasında tüm hareketlerin yüzde 30'unu içinde bulundurmaktadır. Bu zorbalık hareketlerine bakacak olursak bunlar tırmalamak, tekme atmak, tokat atmak, yumruk atmak, kol çevirmek, ısırma ve kişiye ait eşyalara hasar vermek olarak ifade edilebilir. Zorba kişinin yaşı ve gücü büyüdükçe maruz bırakılan hasar daha büyük seviyelere gidebilmektedir (Açıkgöz, 2017).

2. 2. 2. Sözel zorbalık

Bir bireyi isimlendirme veya dalga geçme teşebbüsüdür. Kişiye hakaret ederek ya da negatif yönde lakaplar takarak hitap etmek buna örnektir. Bireyi tehdit ederek konuşmakta sözel zorbalığın içerisinde bulunmaktadır. Tehditler, rahatsız edici söylemler ve kişinin sosyal hayatını negatif yönde etkileyen söylemler bireyi kötü yönde etkileyerek hayatını güçleştirmektedir (Altınok, 2022).

2. 2. 3. Psikolojik zorbalık

Zorbalar, kendilerine kurban olarak seçtikleri bireyleri muhatap olarak görmemektedirler. Bilakis çevredeki diğer bireylerin o kişi hakkında olumsuz düşünceleri için her türlü yönetime başvurarak kişiyi örselemeye çabalamaktadırlar. Kötü yönde dedikodular paylaşıma, küçük düşürücü şekilde gülme, görmezden gelme, kendi menfaatleri için çevresini ve ilişkilerini kullanma, yaş üstünlüğünden dolayı işlerini yaptırma, sonucu kötü olan her şeyi ona mâl etme zorbalık davranışlarının içerisinde (Uysal ve Dinçer, 2012 aktaran Yıldırım, 2021).

2. 2. 4. Cinsel zorbalık

Uygunsuz cinsel istekli mesajlar yollamak ve bu tarzda tavırlar sergilemeyi içermektedir. Bu durum maruz bırakılan bireyin kendini huzursuz, utanç ve olumsuz duygular içerisinde hissetmesine sebep olur. Bu tavırlar, uygunsuz el hareketlerini, bireyin

bedenine yönelik cinsel anlamlara yol açan çeşitli istekler, kişiye ilişkin cinsel açıdan dedikodular çıkarma fiziksel olarak temas etmeden yapılabilmesinin yanı sıra cinsel açıdan rızasız olarak temas etme ve sarılmayı kapsayan tavırlardır. Cinsel zorbalık genellikle kadınlara yöneliktir, fakat erkeklere yapılan cinsel zorbalıkları da görmek mümkündür ve çok yıkıcı neticelere sebep olabilmektedir (Genç, 2007).

2. 2. 5. Siber zorbalık

Son zamanlarda saldırgan içerikli ifadeler, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla daha kolay şekilde uygulanmaya başlamıştır. Başka bir şekilde, 21. yüzyıl teknolojisi ile birlikte siber zorbalık denen bir şiddet yolu ortaya çıkmıştır. Siber zorbalık, saldırganlığın ve şiddet eğiliminin sosyal yaşamdan uzaklaşarak dijital hale gelmiş şeklidir. Bu zorbalık çeşidinde zorbalığa uğrayan kişi ile zorbalığı yapan kişi aynı zamanda aynı yerde olma zorunluluğu olmadığından dolayı günün her saatinde görülebilir ve karşılaşılabılır (Kaygısız, 2020).

2. 2. 5. 1. Siber zorbalık türleri

Kızdırma – Kışkırtma: Dijital alemde, en az iki birey arasında olan kızgınlık, muhaliflik, tehdit ve kötöleme anlamında ifadelerin kullanıldığı durum olarak ifade edilmektedir. Bu durum çoğunlukla sohbet grupları, tartışma platformları ve internet oyunları gibi herkesin erişiminin olduğu ortamlarda oluşmaktadır (Willard, 2007).

Çevrimiçi Taciz: Hedef olarak belirlenmiş bireye sürekli bir şekilde saldırgan ve incitici mesajlar yollanmasıdır. Bu mesajlar çoğunlukla anlık mesajlaşma ve e-posta aracılığıyla kişiye özel iletişim seçenekleri kullanılarak gönderilir. Bu siber taciz türü birden öfkelenip geçmesinin yani sıra uzun soluklu bir biçimde, tekrarlayarak gerçekleşmekte ve yalnızca mağdura zarar vermektedir (Willard, 2007).

İftira – Karalama: Bu siber taciz yöntemi mağdur kişi hakkında gerçek olmayan haberler paylaşarak mağdurun sosyal hayatını kötü yönde etkilemek, itibarına zarar vermek ve aşağılamak amacıyla asılsız paylaşımlar yaparak mağduru karalamaya çalışmaktır (Willard, 2007).

Başka Birisi Gibi Davranma: Kendi kimliğini gizlemesinin ardından karalamak istediği kişinin adına açtığı hesap ile ya da o kişiye ait olan hesabı çalmasının ardından kişiyi kötöleme ve karalama adına paylaşımlar yaptığı taciz türüdür (Willard, 2007).

İfşa Etme: Bu taciz türü mağdura ait özel bilgilerin, görüntülerin ve sırların herkesin görebileceği ya da ulaşabileceği bir biçimde paylaşılmasıdır (Willard, 2007).

Dışlama: Kişinin online gruba dahil edilmemesi ya da içinde olduğu gruptan kasıtlı olarak çıkartılması durumudur. Bu durum bireyde kötü yönde değişimlere yol açabilir. Eski zamanlarda da kabilelerde ve dini açıdan bir kişinin gruptan çıkartılması nasıl olumsuz görünüyor ve cezalandırma olarak nitelendiriliyorsa bunun günümüzdeki şeklinin de bu olduğu ifade edilebilir (Willard, 2007).

Siber Taciz: Siber tacizi, bireye yönelik tehditleri içerisinde barındıran ve saldırgan davranışlar içeren mesajların sürekli olarak gönderilmesidir. Siber takipçiler çoğu zaman hedef olarak seçtikleri kişinin arkadaşlıklarını ve saygınlıklarını kaybetmesi yönünde çalışmalar yapmaktadırlar. Taciz ve siber taciz arasındaki sınır net olarak belirli değildir. Mağdur kişinin kendisini güvende hissetmemesi ve korkmaya başlaması bu çizginin aşıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir ve bu durum olduğunda zorbanın amacına ulaştığı görülebilir çünkü zorbanın amacı kişiyi güvensiz ve tedirgin hissettirmektir (Willard, 2007).

2. 3. Sporda Zorbalık

Uygulanan spor dallarında durum ne şekilde olursa olsun yalnızca kazanmanın göz önünde bulundurulması zorbalığı ortaya çıkarmıştır. Kazanmak için yapılan şeyler harcanan emek kayıpla bittiğinde de aynı şey ortaya çıkar. Sonuç ne olursa olsun kişi duygusal açıdan negatif yönde etkilenir. Kişi içerisinde olduğu olumsuz duyguları bir kenara bırakıp sakinleşmek için büyük reaksiyonlar verir. Bakıldığında spor dünyası sporcu kişiler için hislerine hâkim olmakta zorluk çektiği yerlerden biridir, bu da spor dünyasında yapılan zorbalığın çoğalmasına sebep olmaktadır (Karaca, 2020). Bunlar antrenör tarafından baskılanmak, akran zorbalığı, sporcunun isteğini kırma, takımdan dışlama, müsabaka esnasında rakibe karşı psikolojik üstünlük kurma amacıyla sözlü olarak saldırma hatta bazı durumlarda fiziksel şiddet uygulama gibi zorbalıklar şeklinde örneklendirilebilir.

2. 3. 1. Sporda siber zorbalık

Kulüpleri destekleyen kişilerin tavırları, yalnızca stadyumda değil bununla birlikte dijital alemde de araştırılmaktadır. Kulüpleri destekleyen kişiler taraftarı olduğu kulübü ve o kulübün oyuncusunu beslemek için dijital platformları aşırı biçimde çaba sarf etmektedir. Bilhassa X ve Instagram kulüp destekçileri tarafından maç esnasında ve maçtan sonra

yaşadıkları duyguları dile getirebilecekleri bir yer olarak kullanılmaktadır. İncelendiğinde, sanal alem kulüp destekçilerinin tavırlarına da dokunmaktadır. Mesela taraftarı olduğu takımın yenilgisi ve hakkındaki kötü duyular taraftarların dijital platformlar aracılığı ile kötü paylaşımlarda bulunmasına sebep olabilir. Bundan dolayı, sanal alemde yapılan araştırmalar kulüp destekçilerinin tavırlarına ilişkin önemli şeyler göstermektedir (Kılıç, 2020).

Sosyal medyanın her geçen gün ilerlemesi, futbol destekçilerinin genellikle fiziksel ortamlardan ziyade sosyal medya aracılığı ile sanal ortamlarda görüşmelerine yardımcı olarak, yapacakları protestolar ya da yaşadıkları duygu durum ve ruh hallerini burada ifade ederek, ortak paydada buluşmalarına imkân sağlamıştır. Fakat bu ilerlemeyle birlikte ifade edilen duygular beraberinde fanatizmi büyüterek sanal dünyada fanatizme yer vermiştir. Kulüpleri destekleyen kişilerin bilhassa şampiyonluk yarışının hareketlendiği zamanlarda attıkları gönderilere bakıldığında, aslında fiziki ortamlarda yaşanan durumların sanal alemde de farksız olduğu görülmektedir. Hatta incelendiğinde günlük hayatta çok kolay bir şekilde söylenmeyecek söylemlerin, sanal alemde rahatlıkla söylendiği görülmektedir (Öner ve Cerrahoğlu, 2023).

Kulüp destekçilerinin fanatik ya da holigan biçiminde tanımlanmalarıyla birlikte, dijital taraftar ve dijital fanatik taraftar veya dijital holigan taraftar şeklinde yeni başlıklar ortaya çıkmaktadır. Çünkü sanal alemde dijital platformların ve sosyal medyanın geniş kullanımdan dolayı kulüp destekçileri, stadyumlara gitmeden üstelik evlerinden bile ayrılmadan taraftarı oldukları kulüpleri desteklemek amacıyla organize olabilirler (Sadakoğlu ve ark., 2020).

Organize olma sebepleri değişkenlik gösterebilir. Bu sebepler kimi zaman olumlu uygulamalar için olsada, olumsuz yönde etkileşimler ve paylaşımlar içinde organize oldukları gözlemlenmektedir. Böylelikle erişmek istedikleri kitleye ve etkileşime ulaşmalarının daha kolay olduğu görülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3. 1. Araştırma Modeli

Yapılan çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla sayıdaki değişkenlerin arasında değişimin birlikte olup olmadığını inceleyen bir yaklaşımdır. İlişkisel tarama modelinde değişkenlerin birbiri ile bağlantılı şekilde değişip değişmediği; değişiyorsa bu değişimin nasıl olduğunu incelemeye çalışmaktadır (Karasar, 2011).

3. 2. Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2023–2024 futbol sezonunda yer alan Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Trabzonspor takımlarını destekleyen futbol seyircileri oluşturmakta olup, örneklem grubu 390 takım taraftarı kapsamındadır.

3. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak “Demografik Bilgiler”, ikinci bölümde “Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği” ve son olarak üçüncü bölümde ise “Spor Seyircisinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği” uygulanmıştır. Bu anketlerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

3. 3. 1. Demografik bilgiler

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgiler” (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, tuttuğunuz takımı tercih etme sebebi, maçları nereden izlediği, en çok kullandığı sosyal medya platformu, hangi takım taraftarı olduğu) anketi uygulanmıştır.

3. 3. 2. Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği

Bu bölümünde ise Taşmektepligil, Çankaya ve Tunç (2015) tarafından geliştirilen “Futbol Taraftarları Fanatiklik Ölçeği” yer almaktadır. Ölçek 13 maddeden oluşmakta olup, 4’lü likert (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= katılıyorum, 4=kesinlikle katılıyorum) tipindedir. Ölçek iki alt boyuttan oluşmaktadır. İlk alt boyut “şiddete yönelik düşünce ve

eylem eğilimi” ni (soru; 1, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13) ve ikinci alt boyut ise “kurumsal aidiyet” (soru; 2, 3, 4, 6, 10) duygusuyla ilgili tutumları ifade etmektedir. Futbol taraftarı fanatiklik ölçeğinde ölçek puanı düştükçe fanatiklik seviyesi artmaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda toplam puanlarında 13-21 arasında ise “fanatik”, 22-30 puan aralığında ise “takım taraftarı” ve 31-52 puan aralığında ise “futbolsever” olarak tanımlanmaktadır.

3. 3. 3. Spor seyircisinin siber zorbalık davranışları ölçeği

Bu bölümde ise Karaca (2019) tarafından geliştirilen “Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği” yer almaktadır. Ölçek 8 maddeden oluşmakta olup, 5’li likert (1=asla yapmam, 2=yapmam, 3=kararsızım, 4=yaparım, 5=her zaman yaparım) tipindedir. Ölçek puanı arttıkça zorbalık puanı da artmaktadır.

3. 4. Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde ilk olarak normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir ($P>0,05$). Çalışmada, ölçek toplam puanların ve alt boyut toplam puanlarının cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği Student testi ile eğitim durumu, taraftar gurubu, maçları takip etme noktası, takım tutma nedeni, en çok kullanılan sosyal medya platformu ve gelir düzeyi değişkeni göre farklılık gösterip göstermediği ise Tek Yönlü Varyans Aalizi (One-way ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların yaşı, futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranışı ölçek toplam puanları ve alt boyut toplam puanları arası ilişki Pearson korelasyon katsayısı ile taraftarların futbol taraftarı fanatiklik durumlarının siber zorbalık düzeyi üzerine etkisi ise regresyon analizi ile belirlenmiştir. Araştırma bulgularının, ortalama ve standart sapma değeri gösterilmiş olup, sonuçlar $p<0,05$ önem seviyesinde anlamlı kabul edilmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS 26.0 V istatistik paket programda yapılmıştır.

3. 4. 1. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları

Tablo 3. 1. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları

Ölçek	İç Tutarlılık Katsayısı	Değerlendirme
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	0,890	Yüksek Düzeyde Güvenilir
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	0,783	Orta Düzeyde Güvenilir
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	0,879	Yüksek Düzeyde Güvenilir
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	0,931	Yüksek Düzeyde Güvenilir

Tablo 1’de katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ait iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği ve alt boyutlarından Kurumsal Aidiyet boyutunun yüksek düzeyde güvenilir olduğu belirlenirken; şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimi alt boyutunun orta düzeyde güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ilaveten Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeğinin ise yüksek düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

4. BULGULAR

4. 1. Taraftar Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Tablo 4. 1. Taraftar grubunun demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Cinsiyet	n	%	Medeni Durum	n	%
Erkek	225	57,7	Bekar	303	77,7
Kadın	165	42,3	Evli	87	22,3
Toplam	390	100,0	Toplam	390	100,0

Eğitim Durumu	n	%	Taraftar Grubu	n	%
Lise	53	13,6	Fenerbahçe	126	32,3
Önlisans	66	16,9	Galatasaray	121	31,0
Lisans	250	64,1	Beşiktaş	58	14,9
Lisansüstü	21	5,4	Trabzonspor	85	21,8
Toplam	390	100,0	Toplam	390	100,0

En çok kullandığınız sosyal medya platformu	n	%	Takımı tutma sebebi	n	%
Instagram	272	69,7	Kişisel tercih	257	65,9
X	54	13,8	Aile	81	20,8
Facebook	21	5,4	Arkadaş	10	2,6
YouTube	43	11,0	Memleket	42	10,8
Toplam	390	100,0	Toplam	390	100,0

Maçları takip etme yeri	n	%	Gelir	n	%
Tv	197	50,5	Düşük	67	17,2
Stadyum	44	11,3	Orta	297	76,2
Telefon	90	23,1	Yüksek	26	6,7
Bilgisayar	52	13,3	Toplam	390	100,0
Tablet	7	1,8			
Toplam	390	100,0			

Tablo 2’de taraftar grubunun demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Çalışma 225 erkek (%57,7), 165 kadın (%42,3) olmak üzere toplamda 390 kişi kapsamındadır. Çalışmaya katılan bireylerin 303’ü bekar (%77,7), 87’si ise evlidir (%22,3). Çalışmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine bakıldığında 250’si lisans (%64,1), 66’sı önlisans (%16,9), 53’ü lise (%13,6), ve 21’i lisansüstü (%5,4) olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılanların taraftar gruplarına bakıldığında 126’sı Fenerbahçe

(%32,3), 121'i Galatasaray (%31), 85'i Trabzonspor (%21,8) ve 58'i Beşiktaş (%14,9) grubunda yer almaktadır. Bireylerin en çok kullandıkları sosyal medya platformu sorulduğunda 272'si Instagram (%69,7), 54'ü X (%13,8), 43'ü Youtube (%11) ve 21'i Facebook (5,4) cevapları alınmıştır. Çalışmaya katılan kişilerin takım tutma sebeplerine bakıldığında 257'si kişisel tercih (65,9), 81'i aile (%20,8), 42'si memleket (10,8) ve 10'u arkadaş (%2,8) olarak ifade etmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin maçları takip ettiği yerlere bakıldığında 197'si Tv (%50,5), 90'ı telefon (23,1), 52'si bilgisayar (%13,3), 44'ü stadyum (%11,3) ve 7'si tablet (1,8) olduğu tespit edilmiştir. Son olarak gelir düzeylerine bakıldığında 297'si orta (%76,2), 67'si düşük (%17,2) ve 26'sı yüksek (%6,7) olduğu görülmektedir.

4. 2. Cinsiyete Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 2. Cinsiyete göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Erkek	225	36,91	8,55	<0,001
	Kadın	165	41,08	5,95	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Erkek	225	11,88	3,62	<0,001
	Kadın	165	13,39	3,22	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Erkek	225	25,03	5,87	<0,001
	Kadın	165	27,69	3,65	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Erkek	225	13,76	7,45	<0,001
	Kadın	165	9,95	4,39	

Araştırmada, cinsiyete göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,001$; Tablo 3). Erkeklerin kadınlara göre hem fanatiklik düzeyleri ve zorbalık davranışı puanları daha fazla çıkmıştır.

4. 3. Medeni Duruma Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 3. Medeni duruma göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Medeni Durum	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Bekar	303	38,28	8,23	0,061
	Evli	87	40,06	6,08	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Bekar	303	12,43	3,61	0,358
	Evli	87	12,83	3,25	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Bekar	303	25,84	5,49	0,029
	Evli	87	27,23	3,94	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Bekar	303	12,50	6,56	0,053
	Evli	87	10,94	6,68	

Araştırmada, medeni duruma göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları (kurumsal aidiyet hariç) arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$; Tablo 4). Bekâr bireylerin evli olanlara göre kurumsal aidiyet seviyeleri daha yüksek çıkmıştır.

4. 4. Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranışları Düzeyleri

Tablo 4. 4. Eğitim durumuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Eğitim Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Lise	53	39,09	7,45	0,711
	Önlisans	66	37,97	7,57	
	Lisans	250	38,65	8,02	
	Lisansüstü	21	40,10	7,54	
	Lise	53	13,11	3,54	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Önlisans	66	12,05	3,63	0,399
	Lisans	250	12,49	3,48	
	Lisansüstü	21	12,90	3,78	
	Lise	53	25,98	4,86	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Önlisans	66	25,92	5,04	0,798
	Lisans	250	26,16	5,37	
	Lisansüstü	21	27,19	4,88	
	Lise	53	12,00	6,23	

Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Önlisans	66	11,85	6,45
	Lisans	250	12,19	6,72
	Lisansüstü	21	12,95	7,04

Araştırmada, eğitim durumuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$; Tablo 5).

4. 5. Gelir Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 5. Gelir durumuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Gelir Düzeyi	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Düşük	67	39,04a	8,03	0,001
	Orta	297	39,08a	7,26	
	Yüksek	26	33,08b	11,09	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Düşük	67	13,04a	3,47	0,033
	Orta	297	12,54a	3,48	
	Yüksek	26	10,92b	3,94	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Düşük	67	26,00a	5,39	<0,001
	Orta	297	26,54a	4,75	
	Yüksek	26	22,15b	7,77	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Düşük	67	13,01ab	7,24	0,003
	Orta	297	11,63b	5,97	
	Yüksek	26	15,88a	9,95	

Araştırmada, gelir düzeyine göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$; Tablo 6). Yüksek gelire sahip olanların fanatiklik puanı düşük ve orta gelire sahip bireylere göre daha düşük siber zorbalık puanı ise orta gelire sahip katılımcılara göre daha yüksek çıkmıştır. Fanatiklik seviyelerine bakıldığında yüksek gelire sahip katılımcıların düşük ve orta gelire sahip katılımcılara göre fanatiklik düzeyinin daha yüksek, siber zorbalık seviyesi de aynı şekilde diğer gelir düzeylerine göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

4. 6. Taraftar Grubuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 6. Taraftar grubuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Taraftar Grubu	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Fenerbahçe	126	39,06a	7,98	0,001
	Galatasaray	121	39,51a	7,29	
	Beşiktaş	58	40,45a	7,12	
	Trabzonspor	85	35,71b	8,14	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Fenerbahçe	126	12,71ab	3,65	<0,001
	Galatasaray	121	12,88ab	3,16	
	Beşiktaş	58	13,57a	3,42	
	Trabzonspor	85	11,01b	3,52	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Fenerbahçe	126	26,35a	5,08	0,029
	Galatasaray	121	26,63a	5,10	
	Beşiktaş	58	26,88a	4,76	
	Trabzonspor	85	24,69b	5,64	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Fenerbahçe	126	12,63	6,63	0,270
	Galatasaray	121	12,30	6,70	
	Beşiktaş	58	10,60	6,05	
	Trabzonspor	85	12,28	6,77	

Araştırmada, taraftar gurubuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$; Tablo 7). Trabzonspor taraftar kitlesinin diğer taraftar kitlelerine göre fanatiklik düzeyinin en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. 7. Takım Tutma Sebebine Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 7. Takım tutma sebebine göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Takım Tutma Sebebi	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Kişisel tercih	257	38,61	7,83	0,095
	Aile	81	39,72	8,00	
	Arkadaş	10	41,30	4,76	
	Memleket	42	37,20	7,49	
	Kişisel tercih	257	12,56	3,50	0,190
	Aile	81	12,94	3,71	

<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Arkadaş	10	12,90	2,77	
	Memleket	42	11,49	3,59	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Kişisel tercih	257	26,04	5,25	0,097
	Aile	81	26,78	5,21	
	Arkadaş	10	28,40	2,12	
	Memleket	42	25,71	4,90	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Kişisel tercih	257	12,36	6,75	0,089
	Aile	81	11,27	5,81	
	Arkadaş	10	10,70	4,79	
	Memleket	42	11,20	5,43	

Araştırmada, takım tutma sebebine göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$; Tablo 8).

4. 8. Maçları Takip Etme Durumuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 8. Maçları takip etme durumuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	Maçları Takip Etme	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik ölçeği	Televizyon	197	39,37a	7,14	<0,001
	Stadyum	44	32,75b	8,37	
	Telefon	90	40,78a	6,88	
	Bilgisayar	52	37,75ab	9,26	
	Tablet	7	36,14ab	4,26	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Televizyon	197	12,84a	3,21	<0,001
	Stadyum	44	9,39b	2,98	
	Telefon	90	13,67a	3,53	
	Bilgisayar	52	12,23ab	3,69	
	Tablet	7	10,57ab	2,44	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Televizyon	197	26,53a	4,88	0,001
	Stadyum	44	23,36b	6,15	
	Telefon	90	27,11a	4,39	
	Bilgisayar	52	25,52ab	6,31	
	Tablet	7	25,57	2,51	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Televizyon	197	11,33b	6,10	0,002
	Stadyum	44	13,91a	7,35	
	Telefon	90	11,34b	5,70	
	Bilgisayar	52	14,83a	8,41	
	Tablet	7	14,57a	4,72	

Araştırmada, maçları takip etme durumuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$; Tablo 9). Maçları stadyumdan takip eden taraftar kitlesinin fanatiklik düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; stadyum, bilgisayar ve tablettan takip eden kitlenin ise siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. 9. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformuna Göre Bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranış Düzeyleri

Tablo 4. 9. En çok kullanılan sosyal medya platformuna göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış düzeyleri

Ölçek ve alt boyutlar	En Çok Kullanılan Sosyal Medya	n	Ortalama	Std. Sapma	p-değeri
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Instagram	272	38,30	8,11	0,456
	X	54	38,98	7,41	
	Facebook	21	40,24	5,96	
	YouTube	43	39,91	7,25	
<i>Şiddete Yönelik Düşünce Ve Eylem Eğilimi</i>	Instagram	272	12,44	3,55	0,670
	X	54	12,39	3,62	
	Facebook	21	13,29	3,32	
	YouTube	43	12,84	3,48	
<i>Kurumsal Aidiyet</i>	Instagram	272	25,86	5,45	0,382
	X	54	26,59	4,72	
	Facebook	21	26,95	4,20	
	YouTube	43	27,07	4,65	
Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği	Instagram	272	12,11ab	6,59	0,009
	X	54	14,43a	7,40	
	Facebook	21	9,52b	4,25	
	YouTube	43	10,81ab	5,89	

Araştırmada, en çok kullanılan sosyal medya platformuna göre bireylerin siber zorbalık ölçek toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$; Tablo 10). X'i kullanan taraftar kitlesinin siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; Facebook kullanıcıların en düşük olduğu tespit edilmiştir.

4. 10. Katılımcıların Yaşı ile Futbol Taraftarı Fanatiklik ve Siber Zorbalık Davranışları Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Tablosu

Tablo 4. 10. Katılımcıların yaşı ile futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranışları düzeyi arasındaki ilişkiye ait korelasyon tablosu

		Siber zorbalık	Fanatiklik toplam	kurumsal	şiddet
Yaş	r	-0,112	0,108	0,037	0,137
	p	0,027	0,033	0,467	0,007
Siber zorbalık	r		-0,531	-0,390	-0,534
	p		0,001	0,001	0,001

Araştırmaya katılan taraftarların yaşı ile siber zorbalık toplam puan arasında anlamlı negatif düşük düzey, fanatiklik toplam puan ve şiddet alt boyut toplam puan arasında anlamlı pozitif düşük düzey ilişki belirlenmiştir ($p < 0,05$). Siber zorbalık ve fanatiklik ölçek toplam puanları arasında ise anlamlı negatif orta düzey ilişki tespit edilmiştir (Tablo 11). Yaş arttıkça siber zorbalık azalırken; fanatiklik düzeyinin de aynı şekilde azalma olduğu belirlenmiştir.

4. 11. Katılımcıların Futbol Taraftarı Fanatiklik Durumlarının Siber Zorbalık Davranışına Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Tablo 4. 11. Katılımcıların futbol taraftarı fanatiklik durumlarının siber zorbalık davranışına etkisine ilişkin regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	Std. Hata	R ²	t	P
Siber Zorbalık	29,502	1,433	0,282	20,593	<0,001
Fanatiklik	-0,449	0,036		-12,358	<0,001

Yapılan regresyon analizi futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçeği arasında anlamlı bir regresyon modeli vermiştir. Fanatiklik durumunda meydana gelen değişim, siber zorbalık davranışındaki değişimin %28,2'sini ($R^2 = 0,282$) açıklamaktadır. Yapılan araştırmada taraftarların fanatiklik puanlarındaki 1 birimlik artış siber zorbalık davranış puanında 0,449 puanlık bir azalışa neden olacaktır.

5. TARTIŞMA

Alanyazında bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde örneğin; Doğaner ve arkadaşlarının (2021) çalışmasının neticesinde, taraftarların fanatiklik seviyelerinin (cinsiyet, yaş, maç seyretme yeri ve gelir durumu) açısından değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir.

Yıkılmaz'ın çalışmasında (2017) erkeklerin taraftarı olduğu takıma olan psikolojik bağlılık seviyesinin kadınlara kıyasla daha fazla olduğu; kadınların fanatiklik seviyelerinin ise erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise insanların eğitim düzeyleri arttıkça taraftarı oldukları kulübe olan psikolojik bağlılık ve fanatiklik düzeylerinde azalma görülmüştür. Gelir seviyeleri yükselen taraftarlar içinde aynı sonuca varılmıştır. Son olarak psikolojik bağlılık düzeyi artan taraftarın fanatiklik düzeyinin de o seviyede arttığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan Yücetürk ve Ağın'ın (2022) çalışmasının sonucunda, siber zorbalık davranışlarının sporcuların meslek hayatları ve sosyal yaşantılarında sürekli ve kalıcı izler bırakabileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca siber zorbalıkta anonim olunabildiğinden ötürü bu yönetimin geleneksel zorbalığa göre kıyasla daha çok görüldüğü gözlemlenmiştir.

Durmaz ve Buran'ın (2023) çalışmasının neticesinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha fanatik olduğu neticesine ulaşılmıştır. Diğer bir neticede ise maç izleme düzeylerinin fanatiklik seviyelerine etki ettiği görülmüştür. Çalışmada taraftarı olduğu kulüp dolayısıyla kavgaya dahil olma ile fanatiklik arasında anlamlı fark görülmüştür ve buna bağlı olarak da kavgaya dahil olan kişilerin fanatiklik seviyelerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Son olarak takım üyeliği olan kişilerin fanatiklik seviyelerinin üye olmayan kişilere kıyasla daha yüksek olduğu neticesine varılmıştır.

Öner ve Cerrahoğlu'nun (2023) çalışmasının sonucunda, erkek katılımcıların fanatizme yatkınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine Tunç ve arkadaşları (2016) tarafından yürütülen çalışmada erkek katılımcıların kadınlara göre fanatiklik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla her iki çalışma bulgusu yapılan bu çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Çakıroğlu'nun (2022) çalışmasında, siber zorbalık düzeylerinde demografik değişkenler açısından anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Fanatiklik ve siber zorbalık seviyeleri arasında ise orta seviyede pozitif yönlü bir bağlantı gözlemlenmiştir.

Karaca'nın (2019) çalışmasının neticesinde, 13-17 yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş grubundaki katılımcılara kıyasla zorbalık seviyelerinin daha fazla olduğu neticesine ulaşılmıştır. Kadın katılımcıların siber zorbalık seviyelerinin daha düşük olduğu, eğitimi yüksek olan seyircilerin daha düşük olduğu ve derneğe üye olmayan bireylerin siber zorbalık seviyelerinin daha düşük olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Kıraç'ın (2019) yüksek lisans tez çalışmasının sonucunda, 21-25 yaş arasında bulunan futbolcuların siber zorbalığa olan duyarlılık seviyelerinin diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç ise bekar, öğrenci, 16-20 yaş, orta öğretim, 7-9 saat internet kullanan ve amatör ligde futbol onayan futbolcuların siber mağduriyet seviyelerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin ise bu yaş grubunun internete erişim olanağının daha fazla olması ve buna bağlı olarak daha fazla vakit geçirmesinden ötürü sanal mağduriyet yaşadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Bülbül'ün (2021) yüksek lisans tez çalışmasının sonucunda, düzenli olarak spor yapan kişilerin saldırganlık ve nefret seviyesinin haftada bir gün spor yapan kişilere kıyasla daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Tuttukları kulübe göre nefret, holiganlık ve saygı düzeylerinde farklılıklar tespit edilmiştir. Taraftar olduğu kulübün formasına sahip kişilerin nefret ve şiddete yönelimlerinin diğer taraftarlara göre daha fazla olduğu incelemeler sonucunda anlaşılmıştır.

Kaygusuz'un (2022) yüksek lisans tez çalışmasının neticesinde, fanatizm duygusuna yalnızca şu iş grubundaki insanlar sahip demek yerine fanatizm duygusuna her türlü iş grubundan (doktor, sporcu, edebiyatçı, mimar, öğretmen vs.) insanda rastlanabileceği görülmüştür. Bedensel zekâ ve kişilerarası zekâ çeşidinin fanatizm duygusu ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Son olarak içsel zekâ düzeyi yükseldikçe fanatizm duygusunun azaldığı sonucuna varılmıştır.

Öner'in (2021) yüksek lisans tez çalışmasının sonuçlarına bakıldığında, erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla fanatizme yatkınlıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yıldız'ın (2014) çalışmasının neticesinde, kişilerin taraftarı oldukları kulübe kendilerini ait hisseden ve kulübü benimseme duygularını gösteren bireylere kıyasla bu duygulara sahip olmayan bireylerin sakin davranış düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer sonuç ise rakip takıma öfke beslemeyen kişilerin, öfke besleyen kişilere nazaran sakin davranış seviyelerinin daha fazla olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Kurak'ın (2019) çalışmasının neticesinde, çalışmaya katılım sağlayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin demografik bilgilerine göre yapılan çalışma sonucunda yüzde 17,6'sının fanatik, yüzde 35,8'inin takım taraftarı ve yüzde 46,6'sının futbol seyircisi kategorisinde yer aldığı neticesine varılmıştır. Çalışmanın sonucunda cinsiyet, yaş ve mesleki deneyim yılına göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiş olup medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Taşmektepligil'in (2016) çalışmasının sonucunda, çalışmaya katılan kişilerin %4,2'sinin fanatik, %30,8'inin taraftar ve %65'inin seyirci kategorisinde yer aldığı anlaşılmıştır. Çalışmanın bulgularına bakıldığında eğitim değişkeni ile taraftarlık seviyesinde anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Öte yandan cinsiyet, medeni durum ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altungül ve Karahüseyinoğlu (2017) çalışmanın sonucunda katılım sağlayan öğrencilerin yüzde 24,2'si takım taraftarı, yüzde 27,6'sı fanatik ve yüzde 48,2'si futbolsever olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş gruplarının taraftarlık seviyesinde etkili olduğu görülmüştür.

İlk'in (2022) çalışmasının sonucuna bakıldığında, katılımcıların fanatizm seviyelerine ne kadar artarsa psikolojik bağlılık seviyelerinin de paralel şekilde artabileceği ifade edilmiştir.

Kural ve Özbek'in (2019) çalışmasının sonuçlarına bakıldığında, kişilerin şiddet hakkındaki düşünceleri arasında taraftarı oldukları kulüp değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca etkili olan faktörler arasında eğitim düzeyi, yaş ve gelir durumu gibi etkenlerin etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Eker ve Akdeniz'in (2022) çalışmasının sonucuna bakıldığında, erkeklerin fiziksel ve sözel saldırgan davranış sergilemesinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç ise fanatizm seviyeleri, fiziksel-sözel saldırganlık seviyeleri ve öfke duygu seviyeleri arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak fanatik kişilerin saldırgan hareketler sergilerken anne babadan ayrılma süreçlerinde karşılaşmış oldukları sorunlar sebebiyle benlik gereksinimlerini takım benliğine taşıdıkları belirlenmiştir.

Meij ve arkadaşlarının (2015) çalışmasının neticesinde, medyada rakip taraftarların kendi takımları hakkında tarafsız, pozitif ve negatif yönlü yorumları içeren bir video izlediler sonrasında incelendiğinde medyaya maruz kalmanın saldırganlık düzeyi üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç ise yenilgi olan maçın sonucunda

yapılan yorumlarda suçlu bulunan kişi hakem olduğunda saldırganlık seviyeleri yükselmiş ama suçlu olarak gösterilen kendi takımları olduğunda ise saldırganlık seviyelerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Calleja ve arkadaşlarının (2022) çalışmasının sonucunda, kıdemli ve genç oyuncular fark etmeksizin tüm oyuncuların taraftar tutumlarından etkilendikleri ve maç esnasında kendileri üzerinde bir baskı hissederek kaygılı şekilde maç oynadıkları tespit edilmiştir.

Altınok'un (2022) çalışmasının sonuçlarına bakıldığında, erkek katılımcıların siber zorbalık ve zorbalık seviyelerinin kadın katılımcılara kıyasla daha fazla çıktığı, futbol izleyicilerinde zorbalık ve siber zorbalık seviyelerinin diğer branşlara göre daha fazla olduğu, yaş, iş ve eğitim seviyesi yükseldikçe zorbalık ve siber zorbalık seviyelerinin düştüğü, bekar katılımcıların evli katılımcılara kıyasla zorbalık seviyelerinin daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşılmış son olarak katılımcıların sosyal medyayı kullandıkları araç, izleme ve kullanım şeklinin zorbalık ve siber zorbalık seviyelerine herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Moghadam ve arkadaşlarının (2023) çalışmasının neticesinde, taraftarlarda karşılaşılan saldırganlık ve holiganlığın bağlı olduğu sebepler derece sırasına göre heyecan ve medya performansına dikkat, takım çalışması, sosyo-politik ortamdan memnun olmama ve polislin gerekli reaksiyonu göstermemesi şeklinde sıralanmıştır.

Yıldız ve Açak'ın (2018) yaptığı çalışmanın neticesinde katılımcıların %87,3'ünün futbolsever, %13,8'inin takım taraftarı ve %2,5'inin fanatik olduğu saptanmıştır. Katılımcıların cinsiyet, okul türü, tuttuğu takım, sponsor ürün önceliği, lisanslı ürün ve takım takibi ile fanatiklik düzeylerinde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Son olarak gelir seviyeleri ile ölçeğin alt boyutlarından kurumsal aidiyet alt boyutu ile arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

Zeferino ve arkadaşlarının (2021) çalışmasının neticesine bakıldığında, anket iki gruba uygulanmış (organize ve organize olmayan) ve bakıldığında ikisinde de yüksek seviyede saldırganlık olduğu ve bu saldırganlığın fanatizm, sosyodemografik ve davranışsal değişkenler ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çakmak ve arkadaşlarının (2022) çalışmasının sonucunda, çalışmaya katılan kişilerin yüzde 45'inin taraftar, yüzde 29,4'ünün futbolsever ve yüzde 25,6'sının fanatik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bakıldığında fanatik olan kişilerin fanatik olmayanlara, erkek bireylerin kadın bireylere, destekçisi olduğu kulübün üyesi olanların kulübe üye olmayanlara, destekçisi olduğu takımın bütün maçlarını izleyenlerin izlemeyenlere kıyasla

psikolojik bağıllık, fanatiklik ve mutluluk seviyelerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılan bireylerin fanatiklik seviyeleri ile psikolojik bağıllık düzeyleri arasında pozitif yönlü ve orta seviyede bir ilişki tespit edilmiştir.

Bahçe ve Turan'ın (2022) çalışmasının bulgularına bakıldığında takıma bağıllık hissine sahip olan kişilerin taraftarı oldukları kulüple daha çok bütünleştiği ve buna bağılı olarak taraftarı oldukları kulübe destek olmak için satın alma düşüncelerinde de pozitif yönlü bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Firmansyah'ın (2022) çalışmasının sonuçlarına bakıldığında, Endonezya da takım ve taraftar bir bütün halinde ele alınan bir durumdur. Futbol kulüplerine bakıldığında takım rekabet ederken aynı zamanda bu rekabeti ateşleyecek fanatik taraftar kitlesine gereksinim duyar. Taraftarlar için taraftarı oldukları kulübün gururlu olması gerekmektedir. Gururlu takımları destekleyen taraftarlara bakıldığında taraftarı olduğu kulüp adına her şeyi yapmaya hazırdırlar. Bakıldığında bunlar diğer kulüp taraftarı ile kavga etmek, ağız dalaşına girmek, rakip takım oyuncularına madde fırlatmak gibi durumların içinde oldukları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla fanatizm seviyesi daha da aşırıya kaçan bireylerin polisle ve orduyla bile karşı karşıya gelmekten kaçınmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Agduman ve arkadaşlarının (2023) çalışmasının sonucunda, saldırganlık davranışının fanatizmi pozitif yönlü ve takım kimliğini, yaşı, eğitim düzeyini ise negatif yönlü etkilediği tespit edilmiştir. Bir diğer sonuç ise erkek taraftarların fiziksel ve sözel saldırganlık seviyelerinin kadınlara kıyasla daha fazla olduğu, kadınların ise erkeklere kıyasla takım kimliklerini daha fazla benimsediği görülmüştür.

Bozkurt ve Çeviker'in (2024) çalışmasının bulgularına bakıldığında taraftarların takımları ile bütünleşme seviyeleri yükseldikçe spor medyası, hakem kararları, antrenör ve sporcu davranışları gibi etmenlerden ötürü şiddet düzeylerinde artış görülmüştür.

Türegün ve Efek'in (2021) çalışmasının bulgularına bakıldığında cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, meslek ve gelir gibi etmenlerin saldırganlık ve şiddet içerikli hareketlerle arasında anlamlı farklılıklara rastlanılmıştır. Katılımcılara bakıldığında, erkeklerde, gençlerde, lise öğrencilerinde ve düşük gelirli katılımcılarda saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak Düzcspor takımının destekçilerinin orta seviyede saldırganlık ve şiddet içeren hareketlerde bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Açak ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmanın sonuçlarına bakıldığında tamamen erkeklerden oluşan katılımcıların %14,6'sı fanatik, %29,4'ü takım taraftarı ve %56'sı futbolsever olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde katılımcıların

tamamında yaş değişkeni ve öğrencilik durumu ile taraftarlık tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılarda seyircilerin medeni durum değişkeni ile taraftarlık tutumu arasında anlamlı bir farka rastlanırken, taraftar topluluklarına üye olan katılımcılarda anlamlı farka rastlanmamıştır. Seyircilerin aylık gelir durumu ile taraftarlık tutumu arasında bütün boyutlarda anlamlı fark tespit edilirken, aynı zamanda taraftar topluluklarına üye olan katılımcılarda şiddete yönelik ve toplam skor alt boyutunda da anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan kurumsal aidiyet boyutunda ise anlamlı bir farka rastlanmamıştır.



6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada çalışmaya katılan kişilerin futbol taraftarı fanatiklik ölçeği puanlama rehberine göre büyük çoğunluğunun futbolsever olarak adlandırılan grupta yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, eğitim durumuyla takım tutma sebebine göre bireylerin futbol taraftarı fanatiklik ve siber zorbalık davranış ölçek toplam puan ve alt boyut toplam puanları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Öte yandan cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, maçları takip etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, erkeklerin kadınlara göre hem fanatiklik ve zorbalık davranış puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Taraftar grubunda yaş arttıkça siber zorbalık azalırken; fanatiklik düzeyinde de aynı şekilde azaldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra yüksek gelire sahip olan bireylerin fanatiklik seviyelerinin ve siber zorbalık düzeylerinin diğer gelir düzeylerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak Trabzonspor taraftarlarının diğer taraftarlara göre fanatiklik seviyesinin en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bunlara ek olarak maçları stadyumdan takip eden taraftar kitlesinin fanatiklik düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; stadyum, bilgisayar ve tableten takip eden kitlenin ise siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu saptanmıştır. X'i kullanan taraftar kitlesinin ise siber zorbalık davranış düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken; Facebook kullanıcıların ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada erkeklerin fanatiklik seviyelerinin kadınlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çalışmadaki bu bulgu erkeklerin toplumda özellikle futbolda ön plana çıkarılması, geleneksel olarak futbolun erkek ile ilişkilendirilmesi ve kimliklendirilmesinden kaynaklı olabilir. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında Durmaz ve Buran (2023), Öner ve Cerrahoğlu (2023), Bahçe ve Turan (2022), Çakıroğlu (2022), Çakmak ve arkadaşları (2022), Kaygusuz (2022), Doğaner ve arkadaşları (2021), Öner (2021), Kurak (2019), Tunç ve arkadaşları (2016) ile Taşmektepligil (2016) yaptıkları çalışmada aynı sonuçları elde etmişlerdir. Bülbül (2021) çalışmasında ise anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Son olarak Yıkılmaz (2017) yaptığı çalışmada ise kadınların fanatiklik düzeyleri araştırma bulgularının aksine erkeklere kıyasla daha yüksek çıkmıştır.

Araştırmada erkeklerin siber zorbalık seviyelerinin kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu bulgun erkeklerin sosyal medya kullanımında daha rahat olduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatüre bakıldığında Karaca

(2019) çalışmasında siber zorbalık türünde ve Altınok (2022) de çalışmasında erkeklerin bütün zorbalık türlerinde (sözel, fiziksel ve siber) zorbalık seviyesinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın bir diğer sonucunda yaş grupları ile fanatiklik arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Yaş arttıkça fanatiklik düzeyinde azalma görülmektedir. Çalışmada ulaşılan bu bulgu taraftarların erken yaşlarda kazanana kaybedene odaklanılarak fanatikliğinin artması görülürken yaş ilerledikçe kişinin bilinçlendiği ve buna bağlı olarak fanatiklik seviyesinin azaldığı şeklinde düşünülebilir. Literatüre bakıldığında Doğaner ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada yaş grupları ile fanatiklik arasında anlamlı farklılık tespit etmiştir. Yaş gruplarından 25-36 yaş arası katılımcıların diğer katılımcılara göre daha fanatik olduğu belirlenmiştir. Çakıroğlu (2022) de yaş ile fanatiklik arasında anlamlı farklılık tespit etmiştir. Yaş gruplarına bakıldığında 16-20 yaş arasındaki katılımcılar ile 41 ve üzeri yaşındaki katılımcılar arasında ve 21-25 yaş grubu ile 41 ve üzeri yaşındaki bireyler arasında bulunan katılımcılar arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çakmak ve arkadaşları (2022) da yaş ile fanatiklik arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır. 26-33 yaş arasındaki katılımcılar fanatiklik seviyesi en yüksek yaş grubu olarak saptanmıştır. Diğer çalışmalar incelendiğinde; Kurak (2019), Taşmektepligil (2016) ile Açak ve arkadaşları (2018) tarafından yürütülen çalışmada yaş ile fanatiklik arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Literatüre bakıldığında bu çalışmaların aksine Yıkılmaz (2017), Durmaz ve Buran (2023) ile Bahçe ve Turan (2022) yaş ile fanatiklik arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın bulgularına bakıldığında yaş ile siber zorbalık arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşı arttıkça siber zorbalık seviyesinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tespit edilen bu bulgunun bireyin küçük yaşlarda yaptığı durumların sonuçlarının neler olabileceğinin farkında olmadan, bilinçsiz bir şekilde yaptığı ama yaşı ilerledikçe bireyin bilinçlenmesi ile birlikte içinde bulunduğu durumlardan ötürü karşılaşacağı yaptırımlar ve olumsuz sonuçların farkına vararak siber zorba olmaktan kaçınıyor olmasından kaynaklı olabilir. Aynı zamanda yaş ilerledikçe genç bireylere oranla teknoloji kullanımında azalma görüldüğünden; başka bir ifadeyle daha aktif kullanılmamasından kaynaklı olarak zorbalık seviyesinin de buna bağlı olarak azaldığı düşünülebilir. Çakıroğlu (2022) çalışması incelendiğinde yaş değişkeni açısından anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. 16-20 yaş grubu ile 36-40 yaş arasında ve 21-25 yaş arasındaki katılımcılar ile 41 yaş ve üzerinde katılımcıların sonuçları arasında anlamlı farklılıklar

olduğu gözlemlenmiştir. Karaca (2019) tez çalışmasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır bu çalışma ile aynı sonuç olan yaş yükseldikçe zorbalık türlerini yapmanın azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Altınok (2022) çalışmasının sonucunda ise sözel, fiziki ve siber zorbalıklar ile yaş arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Çalışmada ulaşılan sonuçlardan biriside katılımcıların gelir seviyeleri yükseldikçe hem fanatiklik düzeyleri hem de siber zorbalık seviyeleri artmaktadır. Bu bulgudan yola çıkarak gelir seviyesi yüksek olan taraftarların ekonomik olarak diğer gelir düzeylerine göre daha özgür hareket edebildiği düşünülerek, maç izleme seviyeleri arttığı ve buna bağlı olarak fanatiklik düzeylerinin yükseldiği söylenebilir. Gelir seviyesinin artmasıyla siber zorbalık puanının artmasının sebebi ise imkanların artmasıyla birlikte kendisini dünyadan soyutlayarak, internet ortamında geçirilen vaktin artmasıyla birlikte yapılan zorbalığın, siber zorbalık olarak görülmesi şeklinde düşünülebilir. Doğaner ve arkadaşları (2021) gelir düzeyi ile fanatiklik arasında anlamlı farklılık tespit etmiştir. 3001-4500 TL arası geliri olan taraftarların fanatiklik seviyelerinin diğer gelir düzeylerindeki taraftarlara kıyasla daha fanatik olduğu belirlenmiştir. Öner (2021) ise yaptığı çalışma sonucunda bu çalışma ile benzer bir sonuç olan; 7001 TL'den daha fazla geliri olan katılımcıların sosyal medya kullanım zamanlarının artmasına bağlı olarak, fanatizm düzeylerinin de yükselmekte olduğu görülmüştür. Öte yandan Çakıroğlu (2022) fanatizm ile gelir seviyesi arasında anlamlı farklılık tespit etmemiştir. Fakat fanatizmin aksine siber zorbalık ile gelir seviyesi arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karaca (2019) tez çalışmasının sonucunda gelir seviyesi ile zorbalık arasında düzenli olarak elde edilen gelir seviyelerine göre anlamlı şekilde farklılaştığını tespit etmiştir. Taşmektepligil (2016) yürüttüğü çalışmada ise gelir seviyesi azaldıkça taraftarlık seviyesinde de paralel olarak azalmakta olduğu yani fanatiklik seviyesinin artmakta olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tüm bunlara ek olarak Yıldız ve Açak (2018) fanatiklik ölçeğindeki iki alt boyuttan kurumsal aidiyet alt boyutunda anlamlı farklılıklar belirlemiştir. Yine Açak ve arkadaşları (2018) yürüttüğü çalışmada anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Türegün ve Efek (2021) gelir seviyesi düştükçe katılımcıların şiddete daha çok meyilli olduğunu belirlemiştir. Bozkurt ve Çeviker (2024) de çalışmanın sonucunda takım gruplarıyla özdeşleşme seviyesi ile gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmaların aksine Bahçe ve Turan (2022), Öner ve Cerrahoğlu (2023) ile Yıkılmaz (2017) yürüttükleri çalışmaların sonucunda fanatiklik ile gelir seviyesi arasında anlamlı farklılığa rastlamamıştır. Öte yandan Altınok (2022) ise çalışmasında zorbalığı üç alt boyutta ele almıştır; sözel, fiziki ve siber. Bu alt boyutlardan

sözel ve fiziksel zorbalık ile gelir düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit ederken bir diğer alt boyut olan siber zorbalık ile gelir düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmada tespit edilen bulgulardan biriside; Trabzonspor taraftarlarının diğer taraftar gruplarına göre fanatiklik seviyelerinin en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Trabzonspor taraftarlarının çoğunlukla Trabzonspor'u memleket takımı olarak addetmesi ve bundan dolayı takıma olan bağlılıklarından ötürü fanatiklik seviyeleri en yüksek çıkmış olabilir. Literatüre bakıldığında; Yıkılmaz (2017) çalışmanın neticesinde Beşiktaş, Galatasaray ve Trabzonspor taraftarlarının fanatiklik seviyelerinin Fenerbahçe taraftarlarına göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Taşmektepligil (2016) çalışmasında Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray taraftarları arasında Fenerbahçe ve Beşiktaş kulübü destekçilerinin Galatasaray kulübü destekçilerine kıyasla daha fanatik olduğunu belirlemiştir. Çakıroğlu (2022) çalışmasında Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş olarak sınırlandırdığı taraftar grupları arasında Fenerbahçe taraftarlarının Galatasaray ve Beşiktaş kulübü taraftarlarına göre daha fanatik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eker (2010) çalışmasında literatür, gazeteler ve emniyet genel müdürlüğü tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş kulüpleri arasında en fanatik taraftarların Beşiktaş kulübünde bulunduğu sonucunu belirlemiştir. Turan ve arkadaşları (2018) yaptığı çalışmanın sonucunda katılımcılar arasında en çok tercih edilen Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray taraftarı arasında fanatikliğin en az Galatasaray ve en yüksek Fenerbahçe kulübü taraftarlarında olduğunu belirlemiştir. Son olarak Bahçe ve Turan (2022) çalışmasının bulgularına bakıldığında fanatiklik ile kulüp arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Katılımcıların maçları takip ettikleri yerlere bakıldığında; stadyumdan takip eden taraftarların fanatiklik düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenirken stadyum, bilgisayar ve tableten takip eden bireylerin ise siber zorbalık düzeylerinin en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın bu bulgusu incelendiğinde; maçları stadyumdan takip eden katılımcıların fanatiklik seviyelerinin yüksek çıkma sebebi, öncelikle stadyuma giderek maçları takip ettiğinden ötürü takıma olan bağlılığı belli bir seviyenin üstünde olan kişilerdir ve tribünde içinde bulundukları ortamında etkisiyle birlikte fanatiklik ruhunu benimsediklerinde ötürü fanatiklik seviyelerinin yükseldiği düşünülmektedir. Stadyum, bilgisayar ve tableten takip eden taraftarların siber zorbalık seviyelerinin yüksek çıkma sebebi stadyumda izleyen taraftarların içinde bulunduğu taraftar gruplarının istekleri üzerine yapılan paylaşımlardan ötürü yüksek çıkabilir. Bilgisayar ve tableten izleyen taraftarların

siber zorbalık düzeyinin yüksek çıkma sebebi ise elektronik bir cihaz aracılığıyla maçları takip ettiğinden ötürü taraftar olaylara anında reaksiyon göstererek paylaşımlar yapıyor olabilir ve buna bağlı olarak da siber zorbalık seviyesinin daha fazla olduğu söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde; Karaca (2019) tez çalışmasının sonucunda ise bu çalışma ile paralel olarak maçları internet ortamından izleyen taraftarların siber zorbalık seviyelerinin, TV'den takip eden katılımcılara kıyasla daha fazla olduğu sonucunu belirlemiştir. Bunlara ilaveten Çakıroğlu (2022)'nin çalışma sonucunda ise maçları internet ortamından ve stadyumdan takip eden taraftarların fanatiklik seviyeleri ve siber zorbalığa yatkınlığı evde, kafede ve eğlence yerlerinde izleyen taraftarlara kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Doğaner ve arkadaşlarının (2021) yapmış olduğu çalışmanın sonucunda da bu çalışma ile aynı sonuç olan stadyumda maç izleyen taraftarların fanatiklik seviyelerinin yüksek olduğu ya da stadyumda maç izlemenin fanatiklik seviyesini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak Altınok (2022) yaptığı çalışmanın sonucunda zorbalık türleri ile taraftarların maçları takip ettikleri yer arasında anlamlı bir fark tespit etmiştir. Zorbalık türlerinin tümünde karşılaşmaları stadyumdan takip eden taraftarların; zorbalık seviyelerinin spor salonları, TV ve internet ortamından takip eden taraftarlara göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın son bulgusu ise; X kullanıcılarının siber zorbalık seviyesinin en yüksek ve Facebook kullanıcılarının siber zorbalık seviyesi en düşük olarak tespit edilmiştir. Bu bulgunun sebebi ise X platformunun paylaşım açısından yorum ve düşünme belirtmeye daha yatkın olduğu düşünülebilir. Bir diğer sebep ise X kullanıcılarının Facebook kullanıcılarının yaş ortalamasına göre yaşlarının daha düşük olduğu düşünülecek olursa çalışmanın bulgularında da yer alan yaş azaldıkça siber zorbalık seviyesi artar düşüncesinin desteklenmesi ile birlikte X kullanıcılarının siber zorbalık seviyesinin daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Araştırma sonucunda aşağıdaki metinde önerilere yer verilmiştir;

- ✓ Genç taraftarlar için siber zorbalık konusundaki farkındalığı artıracak eğitimler ve seminerler düzenlenebilir.
- ✓ Siber zorbalık davranış düzeylerinin yüksek olduğu X kullanıcılarına yönelik, sosyal medyada nezaket ve empatiyi teşvik eden kampanyalar düzenlenebilir.
- ✓ Taraftarlara maçlardan önce sporun birleştiriciliği ve olumlu yönlerini gösteren reklamlar hazırlanabilir.

- ✓ Kulüpler kendi bünyesinde bulunan sporculara, antrenörlere ve yöneticilere taraftarları olumlu yönde teşvik etmesi ve diğer kulüplere daha ılımlı yaklaşımları adına bilgilendirici eğitimler verilebilir.
- ✓ Kulüpler aralarında iletişim kurup birlikte organizasyon yaparak ya da aynı organizasyonlarda bulunarak taraftarlara olumlu mesajlar verebilir ve birlikteliğe değinebilir.
- ✓ Medya yaptığı haberleri keskin bir dille söyleyip tarafları alevlendirmek yerine daha birleştirici ve sakinleştirici bir dil kullanarak tarafları alevlendirmek yerine sakinleştirebilir
- ✓ Maçları yöneten hakemlere TFF tarafından belirli aralıklarla testler yapılarak ve maçlardaki yanlış kararları takip edilerek gerekli durumlarda yapılan hatanın ve yanlışın boyutuna göre gerekli işlemler uygulanabilir ve yaptırımlar arttırılabilir.
- ✓ Maçlardan önce taraftarların aşırıya kaçmaması ve yanlış hareketler yapmaması amacıyla hatırlatıcı reklamlar verilebilir.
- ✓ Küçük yaştaki taraftarlara siber zorbalık, büyük yaştaki taraftarlara ise fanatiklik adına seminerler verilebilir.
- ✓ Maçlardan sonra karşılaştıran takımın oyuncularını, yöneticilerini ve antrenörlerini medyaya ve topluma örnek olacak şekilde birbirlerini tebrik edebilir.
- ✓ Siber zorbalığın önüne geçmek adına sosyal medya platformlarına bilgilendirici reklamlar yerleştirilebilir.
- ✓ Çalışmaya katılan kişilerin futbol taraftarı fanatiklik ölçeği puanlama rehberine göre büyük çoğunluğu futbolsever olarak adlandırılan grupta olduğundan ötürü fanatik kitleye tam olarak ulaşamamıştır. Katılımcılar genişletilerek ve belirlenen kitle arasından seçilerek çalışma genişletilebilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M., Düz, S., Karataş, Ö., Karademir, T., Kurak, K. ve Bayer, R. (2018). Türkiye Futbol Federasyonu 1. Ligindeki Taraftarların Fanatiklik Durumlarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20 (3), 8- 23.
- Acet, M. (2005). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. Morpa Kültür Yayınları.
- Açıkgöz, T. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Agduman, F., Bedir, D., Karakaya, R., Savas, Z. and Binici, Y. T. (2023). Examining the Factors Affecting the Aggression Levels of Football Fans: in Turkey Samples. *Sportis Sci J*, 9 (3), 490- 512.
- Aladanlı, B. ve Çördük, Ü. (2009). *Futbol tarihi ve sporda ilkler*. Yeşil Elma Yayıncılık.
- Altınok, N. (2022) *Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat.
- Altungül, O. and Karahüseyinoğlu, M. F. (2017) Determing the Level of Fanaticism and Football Fanship o University Athletes. *Journal of Education and Training Studies*, 5(11), 171-176.
- Ashforth, B. E. and Mael, F. (1989). Social Indentity Theory and the Organization. *Academy of Management Rewiev*, 14(1), 20-39.
- Ayan, S. (2006) Şiddet ve Fanatizm. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- Bahçe, A. ve Turan, M. B. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Fanatizm Düzeyleri ile Marka Tercihleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 449-473.
- Baş, M. (2008) *Futbolda Taraftar ve Takım Özdeşleşmesi (Trabzonspor örneği)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Boyar, Ü. (2023) *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Başetme İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Bozkurt, E. İ. and Çeviker, A. (2024) Examination of the Relationship Between Fans' Opinions on the Source of Violence in Football and Levels of İdentification in Sports. *Ondokuz Mayıs University Journal of Sports and Performance Researches*, 15(1), 143-160.

- Bozyiğit, E. and Doğan, F. (2018). Examination of the Psychological Commitment to Team of the Students of Faculty of Sports Sciences. *International Journal of Human Sciences*, 15(4), 2159-2167.
- Bülbül, B. (2021) *Futbol Taraftarlarının Karşıt Görüşe Saygı Düzeyleri ve Fanatiklik Algısının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
- Çakıroğlu, B. (2022) *Futbol Taraftarlarının Fanatizm Duyguları ile Siber Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Çakmak, G., Başaran Z. ve Karatut, A. (2022). Futbol Taraftarlarının Takıma Psikolojik Bağlılık, Fanatiklik ve Mutluluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 95-110.
- Çelik, V. O. ve Demir, E. Y. (2016). Sporcularda Zorbalığa Maruz Kalmanın Psikolojik Sonuçları. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(2), 152-162.
- Daniel C. F. and James, J. (2001) The Psychological Continuum Model: a Conceptual Framework for Understanding an Individual's Psychological Connection to sport, *Sport Management Review*, 4(2), 119-150.
- Doğaner, S., Erdeveciler Ö., Balcı, V., Uyar, Y., Bağış, T. Ö. ve Ercan, M. (2021). Futbol Taraftarlarının Fanatiklik Düzeylerinin Belirlenmesi. *The Journal of Physical Education and Spor Sciences*, 19(4), 257-269.
- Durmaz, E. ve Buran, A. (2023) Futbol Fanatikliğinin Saldırganlık Davranışı, Öfke Duygusu ve Dürtüsellik ile İlişkisi. *ISPEC Uluslararası Sosyal Bilimler ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 7(2), 594-612.
- Eker, E. and Akdeniz, B. (2022) Examination of Separation-Individuation Characteristics on the Relationship Between Fanaticism and Agression in Young Adults. *OPUS– Journal of Society Research*, 19(48), 603-616.
- Eker, G. Ö. (2010) Futbolun Dayanılmaz Çekiciliği, Büyülenen Taraftar Portresi, Fanatizm ve Beşiktaş. *Milli Folklor*, 22(85), 173-182.
- Ekinci, N. E. (2018) Üniversite Öğrencilerinin Taraftarı Oldukları Takım ile Özdeşleşme Düzeylerinin İncelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(22), 4050-4054.
- Erdoğan, İ. (2008) Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58.
- Firmansyah Y. A. (2022). Football Supplier Violence and the Impact of Excessive Fanatism on the Club of Pride.
- Genç, G. (2007) *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Göksel, A. G. ve Kul, O. (2022). Futbol Taraftarlarının Takım Özdeşleşme ve Karşıt Görüşe Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 1-16.
- Gülşen D. B. A. (2022) *Futbol Taraftar Kimliği Envanterinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Niteliklerin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Gültekin, H. (2008) *Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Emniyet Uygulamalarının Yasalar Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
- Gültekin, H. ve Soyer, F. (2010). Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Emniyet Uygulamalarının Yasalar Çerçevesinde İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1220-1243.
- Gürhan, N. (2017) Her Yönü ile Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psyciatr Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-181.
- İlk, Ç. (2022) The Relationship Between Football Fans' Fanaticism and Their Psychological Commitment. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 9(2), 19-32.
- Karaca, Y. (2019) Futbol Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi (Futbol Taraftarı Örneği). *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(15), 288-299.
- Karaca, Y. (2019) *Spor Seyircilerinin Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi (Futbol Taraftarı Örneği)*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karaca, Y. *Sporda Zorbalık* (2020). *Sporda Yeni Akademik Çalışmalar – 6 Özdemir, M., & İlkın, M. (Eds.). Akademisyen kitabevi a.ş.* Erişim tarihi: Ocak 14, 2024
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi : Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Nobel Yayın.
- Karatopak, T. (2018) *Spor Yapan Futbol Taraftarlarının Takımlarıyla Özdeşleşme Düzeyleriyle Spor Organizasyonları Tüketimi Arasındaki İlişki (Ordu ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Kaygısız, E. G. (2020) Şiddetin E-Hali: Siber Zorbalık. *TİHEK Akademi Dergisi*, 4(5), 161-174.
- Kaygusuz, C. (2022) *Üniversite Öğrencilerinin Zeka Türlerine Göre Futbolda Fanatizm Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

- Kılıç, A. (2020) *Futbol Taraftarlarının Takımlarıyla Özdeşleşme Düzeyleri ile Takımlarına Yönelik Merak Düzeyleri Arasındaki İlişki: Samsunspor Taraftarları Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Kıraç, M. A. (2019) *Amatör ve Profesyonel Futbolcuların Siber Mağduriyetleri ve Farkındalıklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kozok, H. (2023) *Futbol Takım Taraftarlarının Sözlü ve Fiziksel Şiddet Davranışlarının Akers'in Sosyal Öğrenme Teorisi Kapsamında İncelenmesi: Ankara İli Beşiktaş Jk Taraftarları Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, T. C. İçişleri Bakanlığı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Kurak, K. (2019) Investigation of the Football Fanaticism Levels of Pyhsical Education Teachers. *International Journal of Progressive Education*, 15(4), 66-72.
- Kural, S. and Özbek O. (2019) Views of Turkish Football Süper League (Süperlig) Fans and Fanaticism and Violence. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 140-154.
- Meij, V. D. L., Klauke, F., Moore, H. L., Ludwig, Y. S., Almela, M. and Lange P. A. V. (2015) Football Fan Aggression: the Importance of Low Basal Cortisol and a Fair Referee. *Plos One*, 10(4), 1-14.
- Moghadam, M. K., Tayebi, M., Moghadam, M. K. and Zinaida M. K. (2023). Investigating the Causes of Aggression, Hooliganism and Vandalism of Football Spectators. *Russian Journal of Physical Education and Sport*, 18(2), 200-210.
- Mutlu, Ç. ve Şahin, T. (2014). Spor Pazarlaması Açısından Futbol Kulüplerine Taraftar Olma Nedenleri. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 43-59.
- Öner, H. (2021) *Sosyal Medyanın Futbol Taraftarları Üzerindeki Şiddet ve Fanatizme Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Öner, H. ve Cerrahoğlu, N. (2023). Sosyal Medyanın Futbol Taraftarları Üzerindeki Şiddet ve Fanatizme Etkisi. *ÇOMÜ LJAR*, 4(8), 16-27.
- Öntürk, Y., Karacabey, K. ve Özbar, N. (2019) Günümüzde Spor Denilince İlk Akla Neden Futbol Gelir? Sorusu Üzerine Bir Araştırma. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 1-12.
- Paul, C., Adele, M. and Andrew, D. (2022) The Effects of Audience Behaviour on Football Players' Performance. *Journal of New Studies in Sport Management*, 3(1), 336-153.
- Sadakaoğlu, M.C., Korkmaz, Ö.E., Vatansever, Ö. ve Bayrak, T. (2020). Dijital Taraftar: Instagram'da Yer Alan Futbol Taraftar Sayfalarının Futbol Dışı Konularda Üretmiş Oldukları İçeriklere İlişkin Netnografya İncelemesi. *Turkish Studies - Social*, 15(8), 3727-3745.

- Salman, G. G. (2008) *Profesyonel Futbol Kulüplerinin Hizmet Kalitesi ile Taraftar Memnuniyeti ve Taraftar Tipolojileri Arasındaki İlişki* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sever, Ö. (2020) *Futbolda Taraftar Şiddeti Eril Dil Kullanımı: Türkiye'deki Futbol Takımlarının Kurumsal Twitter Hesaplarına Netnografik İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Soyvural, Ş. (2023) *Futbol Taraftarlarının Satın Alma Davranışları Üzerine Bir Araştırma: Batman Petrolspor Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Batman.
- Sutton, W. A., McDonald, M. A., Milne, G. R., and Cimperman, J. (1997). Creating and Fostering Fan Identification in Professional Sports. *Sport marketing quarterly*, 6(1), 15-22.
- Talimciler, A. (2006). Sosyolojik Açıdan Futbol Fanatizmi. *Sosyoloji Dergisi*, 15, 92-104.
- Taşmektepligil, M. Y., Çankaya, S. ve Tunç, T. (2015) Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-49.
- Taşmektepligil, M. Y. (2016) An Assessment of the Attitudes of Three Big Football Teams' Supporters in Turkey Towards Fanaticism. *Universal Journal of Educational Research*, 4(11), 2669-2676.
- Tazegül, Ü. (2017) Farklı Toplumlarda Futbolun Tarihi. *Akademik Bakış Dergisi*, 64, 178-187.
- TFF Tarihçesi, <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=293>, Erişim tarihi: Ocak 13, 2024.
- Tunç, T., Karakaş, F., Çankaya, S. ve Taşmektepligil, M. Y. (2016) Attitudes Of The Police Candidates According To Football Supporter Fanaticism Scale. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 18(2), 123-127.
- Turan, B. E., Uğurlu, A., Şakar, M. ve Sarıkaya, E. (2018). Öğrenci Taraftar Topluluklarının Futbol Fanatiklik Düzeylerinin Belirlenmesi: Akdeniz Üniversitesi Örneği. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 74-80.
- Türegün, E. and Efek, E. (2021). Analysis of the Level of Aggression and Violence of Students and Other Professional Groups Who Are Fans of Düzce Sports Football. *African Educational Research Journal*, 9(3), 704-711.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Fanatik. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Ocak 18, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Holigan. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Ocak 18, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>

- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Seyirci. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Ocak 17, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Taraftar. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Ocak 17, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tüzün, İ. K. (2006) *Örgütsel Güven, Örgütsel Kimlik ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisi; Uygulamalı Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tüzün, H. M. (2008) *Futbol Taraftarlığının Değişen Sosyo - Ekonomik Biçimi Üzerine Nitel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Volk ,A. A., Dane, VA. and Marini, ZA. (2014). What is Bullying? A Theoretical Redefinition. *Developmental Review*, 34, 327–343.
- Yıkılmaz, A. (2017) *Süper Lig Futbol Takım Taraftarlarının Takımlarına Yönelik Psikolojik Bağlılık Düzeyleri ile Fanatizm Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Yıldırım, M. (2021) *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sanal Zorbalık Farkındalıkları ile Teknolojik Öz Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Kahramanmaraş ili örneği)* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yıldız, M. (2014) *Futbol Taraftarlarının Şiddet Gösterme Davranışlarının, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarlalarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, H., and Açak, M. (2018). Examination of Football Fanaticism Levels of High School Students, *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 738-748.
- Yücetürk, C. ve Ağın, B. (2022) Sporcuların Perspektifinden Sosyal Medyada Siber Zorbalık. *TRT Akademi*, 7(4), 154-181.
- Zeferino, G. G., Silva, M. A. D. and Alvarenga, M. A. S. (2021). Associations Between Sociodemographic and Behavioural Variables, Fanaticism and Aggressiveness of Soccer Fans. *Ciencias Psicológicas*, 15(2).
- Zelyurt, M. K. (2019) Futbol Taraftarlığı, Özdeşleşme ve Kimlik: Taraftarlıktan Fanatizme. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105.
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats*, USA: Research Press.



EKLER

EK-1. Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.11.2023-163071



T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
Bilim Etik Kurulu
Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Sayı :E-30640013-044-163071
Konu : Etik Kurulu İzin Talebi

23.11.2023

Sayın Doç. Dr. Seda SABAH
Öğretim Üyesi

"Futbol Taraftar Kitlesinin Fanatıklık ve Siber Zorbalık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırmanız Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafından bilimsel araştırma etiği yönünden incelendi ve değerlendirildi. Konu ile ilgili kurul görüşü ektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Doç. Dr. Seda SABAH
Etik Kurul Başkanı

Ek:DEĞERLENDİRME DOSYASI (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSF58SUA0 Pin Kodu :83952

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5544&eD=BSF58SUA0&eS=163071>

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.



AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı : Futbol Taraftar Kitlesinin Fanatiklik ve Siber Zorbalık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih	22.11.2023
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih	23.11.2023
Karar tarihi	23.11.2023

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad,soyad ve imzaları.

Doç.Dr. Melike BAŞ	Üye	Eğitim Fakültesi	İMZA
Doç.Dr. Üyesi Fatih CAN	Üye	Eğitim Fakültesi	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Nihan OSMANOĞLU	Üye	Eğitim Fakültesi	İMZA
Doç. Dr. Ash ALTANLAR	Üye	Mimarlık Fakültesi	İMZA
Doç. Dr. Önder ERYILMAZ	Üye	Eğitim Fakültesi	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞAHİN	Üye	Sabuncuoğlu Şerefeddin SHMYO	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yıldız	Üye	Eğitim Fakültesi	İMZA

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Mustafa Şeref PEHLİVANTÜRK

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 2018-2022, Amasya

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversite. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Bildiri:

Pehlivanürk, M. Ş., Sabah, S., Çankaya, S. (2023). Eğitsel oyunların etkisine ilişkin öğretmen görüşleri. *BİLTEK-VII International Symposium On Current Devolepments In Science, Technology And Social Sciences*. 32-41

ORCID ID: 0009-0003-6418-2018